

Чытайце ў нумары:
Дзеці — наша жыццё
● Найвялікшы чала-
век свету ● Слова
аб вернасці ● Ленін
добра, добра ● Апа-
вяданні: Пытанне з
анкеты, Казка пра
ната, Лялькі

**работніца
і сялянка**

5

1969

Дзеці— наша жыццё

Даўно вырасла і паспела ўжо выгадаваць уласных дзяцей тое пакаленне, якому прысвяціў некалі свой наказ Янка Купала. Гэтым наказам некалі і пачынала яно сваю навуку ў школе:

Вам на памяць серп і молат
Даравала доля,
Каб з вас кожны быў, як волат,
Не гнуў плеч ніколі.
Каб здабытую свабоду
Зналі, шанавалі,
Каб у цяжкую нягоду
Усталі грознай хваляй.

Тое пакаленне паспела прыкметна пасівец, а наказ народнага паэта застаўся ўсё такім жа надзённым і служыць ужо новаму пакаленню, патрабуючы ад яго шанавання і барацьбы за свабоду, здабытую некалі ў кастрычніцкіх баях 1917 года...

Калона за калонай, атрад за атрадам, чотка адбіваючы крок, у шэлесце і гомане святочных сцягоў ідуць яны — наша змена, наша падмога, наша вялікая надзея. Некалькі год усяго спатрэбіцца для таго, каб падраслі яны і шырока ўзмахнулі адужэлымі крыламі. А каб яны хутчэй дужэлі, для іх у нашай краіне робіцца ўсё. Выдатныя школьныя будынкі, сучасныя палаты, санаторыі, тэатры — усё гэта для дзяцей, усё гэта дзецям. І ўсё гэта па заветах самага чалавечнага чалавека — Леніна.

Захаваліся — і нельга іх не прывесці — хваляючыя дакументы тых часоў, калі на ленінскія клопаты людзі адказвалі гарачай падзякай і такім жа сардэчным клопатам. Вось пісьмо аднаго такога чалавека:

«У нашай вёсцы ўсе цябе называюць «наш Ільіч», і мы цябе так будзем называць. Можна гэта нядобра, дык ты на нас не крыўдуй. Нашы мужыкі паслалі табе дровы. Палі добра, не мерзні: яшчэ прывязём. Калі я замерзну, я ўзлажу на печ, а ў цябе, кажуць, такой печы няма. Дык палі мацней «галанку». Прышлі нам па паклону.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**работніца
і сялянка**

№ 5

МАЙ
1969

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВЫДААННЯ СОРАК ПЯТЫ
ВЫДААННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

Выдавецтва «Звязда».

Арх/26280 шиб311ч8

Проста дзеці.

Селянін вёскі Дзядзянава Пётр Дуганай.

Мне хутка 10 год. К вясне мне мамка пашыла шлем з чырвонай зоркай.

Хто ведае, які лёс стрэў гэтага дзесяцігадовага «селяніна»? Па якой дарозе ён пайшоў? Кім стаў? Чаго дабіўся? Адказаць цяжка. Ясна толькі адно, што ішоў ён па ленинскай дарозе і асвятлялася яго дарога чырвонай пяцікутнай зоркай. Промні яе ўпалі, напэўна, і на тую зорку, якую так старанна прышывала свайму сыну да шлема прылучыне маці-сялянка.

У гэтых шлемах з зоркамі хадзілі некалі ў школу яшчэ і мае аднагодкі-хлопчухі. Шлемы былі старыя, зношаныя, але зоркі гарэлі яркай чырванню і выклікалі шчырую зайдзрасць тых, хто іх не меў. Уладальнікі шлемаў і зорак першымі запісваліся ў піянеры, першымі ўступалі ў камсамол, першымі наладжвалі «перавароты» ў акружаючым жыцці. Першыя вясковыя камсамольцы неслі з сабою першую кнігу і газету, развучвалі з хлопцамі і дзяўчатамі рэвалюцыйныя песні, высмейвалі хлусню папоў і ксяндзоў, ставілі пастаноўкі і ездзілі з імі (на падводах!) па вёсках...

...Мы раслі, жылі і вучыліся ўжо ў новым веку, які нават не прысніўся б нашым бацькам. У школе нас вучылі бясплатна, бясплатна паілі гарачым кіпелнем з цукрам, а сіротам і бяднейшым нават давалі світкі і чаравікі.

Цяпер, параўноўваючы ўмовы жыцця і вучэння сваіх і ўсіх нашых дзяцей з той некалішняй маёй «раскошай», цяжка ўтрымацца ад усмешкі. У маім дзяцінстве так і не збыліся дзве мары. Памятаю, страшэнна хацелася прыдбаць карандаш, з аднаго канца чырвоны, з другога сіні... Такі гранёны, тоўсты карандаш, якім можна было б маляваць усё жыццё, маля-

Проста дзеці.

ваць усё, што толькі захочаш. Але не: на карандаш патрэбны былі грошы, а на грошы хапала дзірак і без малявання... Таму даводзілася абыходзіцца каляровымі «дзюбачкамі», якія не вельмі ахвотна давала мне таварышка. Пра другую сваю мару я ніколі не адважылася нават нікому заікнуцца. Я бачыла яе ўласнымі вачыма, варта было мне толькі заплюшчыць іх: гэта была карычневая сатынавая сукенка з белым каўнерыкам і чорным фартушком — школьная форма. Я сама разумела «ўтопію» свае мары, але я паставала і берагла яе.

А гляньце на школьныя муравейнікі дзяўчынак і хлопчукоў сёння. Каму з іх прыйдзе ў галаву клопат, што ў яго не будзе каробкі каляровых карандашоў, ці партфеля, ці школьнай формы? І гэта не таму, што дзеці нашы сталі няўважлівымі ці няўдзячнымі. Дзеці заўсёды былі і застаюцца дзецьмі.

Другі час настаў, другое жыццё прыйшло. Жыццё, якому трэба толькі радавацца, якому трэба толькі складаць песні.

Сёння гэтыя думкі хвалююць асабліва і асабліва прымушаюць задумацца.

Прайшло ўжо колькі год, як 1 чэрвеня на ўсёй нашай планеце стала адметным і незвычайным днём. Міжнародны дзень абароны дзяцей для нас, дарослых людзей, — гэта сардэчнае хваляванне і клопат, як уберагчы бесклапотны смех дзяцей, як абараніць бяскрыўную радасць іх маленства ад вайны... «Вайна» — людзі ніяк яшчэ не могуць выкрасці са свайго лексікона гэтае бяскрыўнае слова.

Перад кім правіліся дзеці? Ад каго іх трэба бараніць? Якое і каму злачынства зрабілі яны?

Вось гэтыя — нашы — з блакітнымі вочкамі, светлыя, як вясновы дзень, што грабунца ў цёплых пясочніцах ці гаман-

лівымі чародкамі, як гусянаты, пераходзяць вуліцу (і перад імі ў павазе спыняецца ўвесь гарадскі рух).

Ці тыя, кучаравыя, як вугалькі чорныя, што не маюць права, жывучы ў самай «цывілізаваанай», самай «дэмакратычнай» краіне, паказацца з негрыцянскага гета?

Ці тыя смуглыя, падобныя на недаспелы сланечнік, што вымушаны ваяваць разам з маткамі (і на руках у матак!), — дзеці гераічнага В'етнама?

У чым і перад кім яны правіліся?

Дзеці не вінаваты... Дзеці народжаны для шчасця. І той, хто ўзнімае руку на іх святое права, — злачынца тройчы.

Перада мною ляжыць газета за 12 сакавіка. Яе ў руках нават трымаць балюча. Чытаць яе без слёз немагчыма.

На газетнай паласе здымак: савецкі салдат-пагранічнік са знявечаным мааісцкімі бандытамі тварам і целам...

Як сведчыць маёр медыцынскай службы Вячаслаў Іванавіч Вітко: «19 раненых савецкіх пагранічнікаў засталіся 6 жывымі, калі б забойцы не дабівалі іх нажамі, штыкамі, кулямі...»

Другі здымак адбіў для нас момант развітання блізкіх з героямі-пагранічнікамі, якія загінулі ў баі з кітайскімі правакатарамі на нашым далёкаўсходнім востраве Даманскі.

Ганаровая варта з аўтаматамі. У вочы б'е чырвоны колер: абабітыя кумачом труны стаяць адна пры адной. У іх знямелыя і хоць і знявечаныя, усё роўна цудоўныя твары нашых салдат.

Маці прыпадае да аднаго, да другога. Не той, не той... Вось ён! І ў непрытомнасці падае на цела сына, цалуе яго раны, хапае яго рукі, няўцешна рыдае. Тут жа другая, трэцяя...

— Сыночак мой, надзея мая... Ды што ж яны, звяругі, з табою зрабілі... Ды яны ж усяго цябе пасеклі, пакалолі...

...Маладая ўдава схавалася за край палаткі, глядзіць, глядзіць на таго ў труне, забінтаванага.

...Плача сівы бацька, выціраюць слёзы воіны, што стаяць у ганаровай варце. Рэпарцёр нешта піша ў блакноце і рыдае...

Выносілі іх на плячах і асцярожна ставілі пад сонцам. Яны ляжалі юныя. І неба над імі стаяла высокае, і аблогі плылі па ім вясновыя...

Няхай тройчы будуць праклятыя забойцы нашых салдат-герояў, нашых сыноў, нашых дзяцей!

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Фота І. ГУМАНАВА, Е. БРЫЛЯ, П. ШКАПІЧА, В. САВІЧА, К. ЖАРНАСЕКА, Г. КУНОУСКАГА.

НАЙВЯЛІКШЫ

Леў НІКУЛІН

Ул. І. Ленін у дні Кастрычніка.
Малюнак мастака П. Васільева.

УТЫЯ гады, першыя гады маладой Савецкай дзяржавы, усё, чым жыў народ, усе яго надзеі і імкненні былі звернуты да гэтага чалавека і партыі, якую ён стварыў. І таму можна ўявіць тыя пачуцці, якія валодалі намі, маладымі палітычнымі работнікамі Балтыйскага флоту, калі мы даведаліся, што ўбачым і пачуем Леніна.

Нас камандзіравалі па справах Палітупраўлення ў Маскву. Незвычайнае іншы раз здзяйснення проста і нечакана. Я памятаю гарачы дзень, калі мы падыходзілі да Троіцкіх варотаў Крамля, сціскаючы ў руках зялёныя пропускі, на пасяджэнне II кангрэсу Камінтэрна, якое мелася адбыцца ў Андрэеўскай зале Вялікага Крамлёўскага палаца. Вартавы паглядзеў пропускі, але не нанізаў іх на штык, як рабілася ў тыя часы, а вярнуў і з павагай зірнуў на нас.

Былі летнія дні 1920 года. 19 ліпеня, у дзень адкрыцця II кангрэсу Камінтэрна, Чырвоная Армія заняла Гродна і Баранавічы. Польскія памешчыкі пакідалі сядзібы і ўцякалі ў Варшаву і далей, на захад. Лодзінскія фабрыканты пакідалі асабнякі на Пазнанскай вуліцы. Антанта спяшалася на дапамогу беларускаму. Урангелеўцы рыхтавалі наступленне ў Паўночнай Таўрыі. Шайкі Махно раздзіралі Украіну.

І ў гэтыя вось дні ў Андрэеўскай зале Вялікага Крамлёўскага палаца дэлегаты II кангрэсу Камінтэрна абмяркоўвалі каланіяльнае пытанне.

Над трыбунай з'явілася характэрная, знаёмая мільёнам людзей галава Ільіча. Яго зоркія, крыху прыжмураныя вочы імгненна ахапілі ўсю раззалочаную Андрэеўскую залу, некалькі соцень дэлегатаў і гасцей кангрэсу. Надыйшла поўная асобага значэння цішыня. Такая цішыня гаворыць аб велізарнай павазе слухачоў да прамойцы: словы, якія зараз будуць вымаўлены, звернуты не толькі да людзей, якія сабраліся ў гэтых сценах, яны маюць значэнне для ўсяго свету, для ўсяго чалавецтва.

Ленін не зрабіў ніякай паўзы, ніводнага руху, уласцівага спрактыкаванаму прамойцу. Ён не зрабіў ніводнага жэсту з тых абдуманых жэстаў, якія маюць адзінай мэтай прыцягнуць і сканцэнтраваную увагу слухачоў. Не напружваючы голасу, роўна, выразна і даволі хутка ён пачаў чытаць вядомыя цяпер усяму свету свае тэзісы па каланіяльнаму пытанню.

Гэтым тэзісам, якія сталі з той мінуцы здабыткам чалавецтва, папярэднічалі спрэчкі, ваганні і сумненні сярод дэлегатаў кангрэсу. Трэба памятаць, што Ленін быў своеасаблівым Калумбам сацыялізма ў дзеянні, ён вёў рэвалюцыйны рух свету па яшчэ не зведаных шляхах. Ваганням і сумненням некаторых дэлегатаў прысвяціў у тыя дні адно з сваіх выступленняў Ленін.

Логіка Леніна паланіла і ў гэты адзіны раз, калі мне давялося чуць Леніна. Таму і зараз у памяці маёй захаваліся не толькі знешняе, не толькі абстаноўка, характэрныя асаблівасці таго часу, але і тыя пачуцці, уся тая гама адчуванняў, з якой мы слухалі найвялікшага чалавека свету.

Трэба было хоць бы аднойчы пачуць Леніна, каб зразумець, чаму за ім ішоў народ. Іменна гэтая думка авалодала мною ў той ліпеньскі вечар, калі я першы раз у жыцці пачуў Леніна.

Было маскоўскае белае летняе змярканне, бледны адбітак паўночных белых начэй. Захад свяціўся ў пазалоце Андрэеўскай залы і запальваў вогненны водбліск у пунсовым шоўку сцягаў ля трыбуны.

Быў нечаканы, амаль ашаламляльны кантраст грувасткай пышнасці дварцовай залы з дзелавой, рабочай абстаноўкай пасяджэння кангрэсу. Доўгі, пакрыты чырвоным сукном стол, зялёныя каўпакі рабочых лямп над столікамі стэнаграфістак і цяжкія малінавыя драпіроўкі (балдахін тады яшчэ не прыбраны на трон) ззаду стала прэзідыума.

І быў нягучны, выразны голас Леніна, які пранікаў далёка за межы гэтай залы і палаца, за межы краіны, акружанай кальцом блакады і ржавым жалезным павуціннем дратавых загаражаў. «Вялікі, сапраўдны чалавек свету» гаварыў са светам, глядзеў скрозь дзесяцігоддзі і бачыў перамогу ўжо ў тыя дні, калі «дзяржаўныя людзі» Англіі пасылалі брытанскі флот абстрэльваць чырвонаармейскія часці на беразе Чорнага мора, калі «дзяржаўныя людзі» Францыі рыхтаваліся прызнаць дэ-факто правіцелем Расіі барона Урангеля.

Ленін скончыў сваю прамову і адразу ж сышоў з

ЧАЛАВЕК СВЕТУ

трыбуны. Усе дружна заапладзіравалі, прайшлі ў суседнюю залу. Там, ля акна, спыніўся Ленін. Ён гаварыў з адной з дэлегатак кангрэсу, і тое, што яна расказвала яму, выклікала ў Леніна смех, ён весела смяўся, іншы раз са жвавасцю перабіваючы сваю субяседніцу. І калі мы глядзелі на Леніна, то ўжо не здзіўляліся таму, што ні адзін партрэт, ні адна фатаграфія не перадаюць жывасці гэтага твару, праніклівасці і розуму гэтых вачэй.

Людзі, якія стаялі паблізу Леніна, стараліся не паказаць, што яны спыніліся тут толькі для таго, каб яшчэ раз паглядзець на яго. І ўсё ж вакол «вялікага чалавека свету» была выразна адчувальная атмасфера ўвагі, павагі і цеплыні. Сярод дэлегатаў кангрэсу былі людзі, якія ведалі Леніна ў гады яго выгнання, у гады эміграцыі, яны чыталі і ведалі яго працы і цяпер з ценем пачцівага здзіўлення глядзелі на вучонага, які здолеў увасобіць у жыццё свае думкі і здзейсніць тое, што было яго адзіным жаданнем, яго марай і разам з тым воляй і жаданнем мільёнаў людзей нашай краіны.

Вячэрняе пасяджэнне кангрэсу скончылася. Ленін ішоў па дварцовай галерэі сваёй звычайнай, жвавай, лёгкай хадой.

Вартавыя праводзілі позіркам вялікага чалавека, прызнанага яго сучаснікамі, на вечныя часы зацверджанага ў вяках; і таму, што Ленін быў таварыскі, просты ў абыходжанні, сціплы і даступны для чалавека з народа, з нізоў, — папулярнасць яго становілася яшчэ больш шырокай і велізарнай.

Лета 1920 года мінула. Надыйшлі восень і суровая зіма і яшчэ тры зімы з Леніным, затым студзеньскія чорныя, жалобныя ночы.

Вельмі моцны мороз, пара і снег, іней на бародах у старых людзей, і людская калона ў бясконцы руху. Галава калоны паволі ўпаўзала ў расчыненыя дзверы Дома Саветаў, а хвост не меў канца і губляўся ў вуліцах і завулках Масквы. У цэнтры Калоннай залы ляжаў Ленін, і марознае дыханне мільёнаў людзей веяла над яго дзівосным, незабыўным і цяпер ужо смяротна жоўтым ілбом.

Усё, што было сумленнага на зямлі, усё, што было светлага і высакароднага, злучалася ў глыбокай жалобе ля труны Леніна, і ў першыя дні ў паклёпнікаў і ненавіснікаў як бы заняло ў горле: у іх не было сілы ўзняць голас супраць ззяючай славы найвялікшага чалавека гэтага свету.

Вялікі рускі пісьменнік, які на дванаццаць гадоў перажыў свайго сябра і настаўніка, пісаў:

«...калі б хмара нянавісці да яго, хмара хлусні і паклёпу вакол імя яго была яшчэ больш густая — усё роўна: няма сіл, якія маглі б зацямніць факел, узняты Леніным у душнай цемры звар'яцелага свету».

Гэтымі словамі трэба закончыць адзін з самых каштоўных успамінаў жыцця — успаміны пра той дзень, калі аўтар гэтых радкоў бачыў і чуў Леніна.

(З кнігі «Успаміны пра У. І. Леніна»).

ВЯЛІКУЮ ролю ў аб'яднанні намаганняў жанчын усіх краін у барацьбе за мір, нацыянальную незалежнасць, дэмакратыю і прагрэс адыгрывае Міжнародная дэмакратычная федэрацыя жанчын.

Велізарную работу праводзіць зараз МДФЖ у сувязі з падрыхтоўкай да кангрэсу, які адбудзецца 14 чэрвеня гэтага года ў Хельсінкі.

У кангрэсе прымуць удзел жаночыя арганізацыі 91 краіны свету і 12 міжнародных арганізацый. У радзе краін створаны падрыхтоўчыя камітэты. Прайшлі нацыянальныя кангрэсы жанчын у Францыі, Італіі і іншых краінах. Адбыліся семінары па наступных актуальных праблемах, якія датычаць жанчын: у Манголіі жаночыя арганізацыі краін Азіі па пытаннях становішча жанчын-сялянак; у Чылі — аб удзеле жанчын у эканамічным, грамадскім, культурным і палітычным жыцці; у Мексіцы — па пытаннях абароны правоў жанчын і дзяцей. У рабоце гэтых семінараў прымалі ўдзел жанчыны многіх краін свету, у тым ліку і жанчыны Савецкага Саюза.

У многіх краінах вядзецца работа па стварэнню матэрыяльнага фонду кангрэсу, па аказанню матэры-

НАСУСТРАЧ КАНГРЭСУ

яльнай дапамогі для прыезду дэлегатаў з асобных краін.

У гэтых мэтах праводзяцца народныя святы, прадаюцца мастацкія вырабы майстроў, выпускаюцца паштоўкі з адлюстраваннем эмблемы кангрэсу і паступаючыя сродкі перадаюцца ў фонд кангрэсу.

Жанчыны Савецкага Саюза праз Камітэт савецкіх жанчын прымаюць актыўны ўдзел у дзейнасці МДФЖ.

Уся работа Камітэта савецкіх жанчын накіравана на ўмацаванне сяброўскіх сувязей, на паляпшэнне ўзаемаразумення з жанчынамі ўсіх краін і кантынентаў.

Савецкія жанчыны падтрымліваюць кантакты з 250 нацыянальнымі і міжнароднымі арганізацыямі 119 краін свету.

Камітэт савецкіх жанчын ажыццяўляе сваю дзейнасць, абапіраючыся на членаў камітэта і шырокі актыў жанчын у рэспубліках, абласцях, гарадах і раёнах Савецкага Саюза.

Да адкрыцця Сусветнага кангрэсу жанчын у нашай краіне рыхтуюцца выданні кніг аб савецкіх жанчынах, плакат, паштоўкі, прысвечаныя кангрэсу, а таксама фільм аб летнім адпачынку нашых дзяцей. Адбудзецца некалькі перадач аб кангрэсе па радыё і тэлебачанню.

Жаночая грамадскасць многіх рэспублік рыхтуецца да прыёму замежных дэлегатаў, якія наведаюць нашу краіну, едучы на кангрэс і вяртаючыся з яго. Актывізавалася работа па папаўненню фонду міру. Жаночы актыў праяўляе ініцыятыву па вырабу сувеніраў, якія характарызуюць выдатную народную творчасць нашай краіны, у падарунак удзельніцам кангрэсу.

Сусветны кангрэс жанчын, які мае адбыцца, несумненна адыграе вялікую ролю ў далейшым развіцці і ўмацаванні міжнароднага дэмакратычнага жаночага руху, у згуртаванні жанчын усіх краін і кантынентаў у іх барацьбе за мір, дэмакратыю і сацыяльны прагрэс. Савецкія жанчыны будуць і надалей змагацца за дастойнае месца жанчын у сучасным свеце, за шчасце дзяцей, за ліквідацыю ўсіх ачагоў вайны, за падтрымку нацыянальна-вызваленчага руху і ўмацаванне міру, за дружбу паміж народамі і адзінства міжнароднага дэмакратычнага жаночага руху.

Я РАСКАЖУ вам пра вернасць, пра тую вернасць, якая прайшла праз самыя суровыя выпрабаванні, гартавалася ў агні і полымі. Пра вернасць Радзіме.

Хто не памятае вядомай песні пра ветэрана? Не спіцца яму часам у яго цудоўным, нанава адбудаваным горадзе, трываюць старыя раны, хвалююць успаміны. Дык вось, я таксама маю гонар лічыць сябе ветэранам, я быў камандзірам партызанскага атрада імя Чапаева. І мне таксама часам не спіцца па начах, хвалююць успа-

Гатальская, і жыла яна ў Мінску па Магілёўскай шашы. Працавала прыбіральшчыцай на нямецкім аўтарамонтным заводзе. Пачынала Фрося сваю падпольную дзейнасць і сапраўды сціпла — перадавала партызанам соль, махорку, запалкі. А аднойчы, калі яе паслалі прыбіраць штаб, аказала нам неацэнную паслугу: выкрала з сейфа нямецкія бланкі са штампамі і пячаткамі. Гэта былі пуцявыя лісты на рэйсы аўтамашын і пропускі ў нямецкія ваенныя гарнізоны. Той, хто быў у партызанах, ведае, што азначалі на

кі яе не былі пустымі. Несла яна зброю ці лістоўкі, газеты ці такія неабходныя нам у атрадзе соль і тытунь, — заўсёды ў гэтых паходах сваіх яна рызыкавала жыццём.

Але ніхто яшчэ не ведаў, і сама Фрося таксама, якія выпрабаванні выпадуць на яе долю ў самым хуткім часе. Аднойчы ў жніўні сорак трэцяга пазнаёмілі Фросю з нейкім Громавым, гаспадаром невялічкага ларка на Чэрвеньскім рынку

— Я з Масквы, — прадставіўся Громаў Фросі. Яго, маўляў, скінулі з самалёта.

кім парашутыстам, сказаў, што іх тут цэлая група, што ў іх ёсць рацыя, і іх трэба тэрмінова праводзіць у партызанскі атрад.

Гэта была тонка і дэтальна распрацаваная правакацыя. Сувязную трэба было схіпіць з палічным, каб яна не магла адмаўляцца, і такім чынам выцягнуць з яе як мага больш каштоўных звестак.

І вось ужо назначаны пэўны дзень і час. Сёння «Броня» павядзе «парашутыстаў» у атрад. Яна прыйшла на месца сустрэчы, чакае. Нарэшце з'яўляюцца двое.

— Пайду сустрэну астатніх, — сказаў адзін з іх і пайшоў. Раптам раздаецца стук у дзверы, крыкі. У пакой урываюцца ўзброеныя немцы разам з чалавекам, які прадставіўся некалі «камандзірам групы». Гэта быў агент СД, здраднік Алферчык. Вось так наша сувязная Фрося Гатальская была арыштавана і дастаўлена ў «смаленскае СД». А што такое смаленскае СД — па-сапраўднаму ведаюць толькі тыя, хто пабываў там, каму якім-небудзь цудам удалося адтуль вырвацца.

А потым мы даведаліся, якія пакуты перанесла наша «Броня». Алферчык прапаноўваў ёй свабоду, ёй і яе сыну. А трэба сказаць, што дома ў Гатальскай астаўся чатырохгадовы сын Уладзік, і фашысты, пакінуўшы засаду, трымалі яго пад наглядом, нікуды не выпускаючы. Дык вось, гэты кат Алферчык абяцаў Фросі, што яна і яе сын застануцца жывымі, што яе ўзнагародзяць нават, калі яна стане агентам СД, выдасць партызанскіх сувязных. Многа дзён і начэй яе выклікалі на допыты, Алферчык катаваў яе, а потым падводзіў да люстэрка.

— Вось якая ты: сіняя, апухлая. Ты не чалавек, ты ваўчыца, ты не шкадуеш сваё адзінае дзіця.

«Броня» маўчала. І тады здраднік загадаў звязаць ёй рукі назад вяроўкай, кінуць у машыну і адвезці ў турму. Фросю замкнулі ў ледзяным карцэры на пяць сутак. А потым...

— Потым, калі Фросю прывялі да нас у камеру, — расказвала мне Надзея Лісавец, — яна была сіняя, змучаная, скарчанелая ад холаду. Мы ачысцілі ёй месца на нарах, укрылі сваім адзеннем, расціралі рукі, ногі. Хутка па яе зноў прыйшлі, павялі на допыт. Памятаю ноч на 25 снежня 1943 года: нам у камеры было добра чуваць, як Фросю дапытвала страшная фашыстка фрау Бош, а з ёй яшчэ чатыры каты. Мы чулі, як Фрося стагнала, чулі

СЛОВА аб вернасці

міны і хочацца расказаць людзям пра ўсё, што перажыта ў тыя дні, хочацца ўспомніць і назваць кожнае імя. Бо мы, ветэраны, асабліва блізка да сэрца прынялі за паветныя словы: каб ніхто не быў забыты і нішто не было забыта...

І я бяруся за пяро. Ажываюць у памяці далёкія вобразы... І сярод іх, сярод верных баявых таварышаў, бачу я твары жанчын, тых, што сталі воінамі, разведчыцамі, партызанскімі сувязнымі, што не па спрадвечнаму салдацкаму абавязку, які выпадае на долю мужчыны, а па закліку сэрца свайго, у імя сваёй вялікай любові да Радзімы і нянавісці да чалавеканенавісцкай філасофіі воююча далучаліся да барацьбы.

Сёння раскажу вам пра людзей, якія не маюць высокіх узнагарод і ў сваіх дакументах захоўваюць часам толькі сціплую даведку: была партызанскай сувязной. І толькі... Што ж хаваецца за гэтымі словамі — «партызанская сувязная»?

...Яе партызанская, падпольная клічка была «Броня». А так звалі яе Фрося

той час вось такія дакументы. Колькі баявых спраў з іх дапамогай можна было здзейсніць, колькі жыццяў чалавечых выратаваць!

Дарэчы, аб чалавечых жыццях. Былі ў нашым атрадзе людзі, якіх Фрося выратавала ад немінучай гібелі. Аднойчы яна прывяла ў атрад дзевяць ваеннапалонных і двух вязняў з лагера смерці Трасцянец. Мы пыталіся ў маладой жанчыны: як табе ўдалося гэта зрабіць? Фрося не ўмела хваліцца сваімі справамі. Яна толькі ўсміхалася і адказвала:

— Я тут ні пры чым. Гэта Юзэфа Вараб'ёва з хлебазавода «Аўтамат». Яна ўстанавіла з імі сувязь, дамовілася, а я толькі правяла іх у атрад.

Толькі правяла... Хто-хто, а мы, партызаны, ведалі, што гэта азначае. Прайсці праз горад, потым па вёсках, потым па лясках — з лагернымі ўцекачамі! У баі, са зброяй у руках, бадай, было не так небяспечна

З атрада ў Мінск, з Мінска ў атрад хадзіла шмат разоў наша Фрося. Наша адважная красуня, і ніколі ру-

і цяпер ён член падпольнага камітэта партыі. Шукае сувязі з партызанамі, просіць Фросю памагчы, а пакуль што ён будзе памагаць ёй.

Што ж, такое знаёмства магло толькі ўзрадаваць нашу сувязную. І сапраўды, некаторы час Громаў, здаралася, аказваў невялікія паслугі. Захоўваў у сябе прадукты, якія Фрося збіралася перадаць у атрад, раздаваў іх недзе электрычныя ліхтарыкі і батарэйкі. Неяк Фрося атрымала запіску, у якой ад імя камандавання ёй загадвалі зараз жа з'явіцца ў вёску Казеннікі на сустрэчу з нашымі разведчыкамі. Там, у Казенніках, яе сапраўды чакала група «разведчыкаў».

— Вось вам пакет. Сакрэтны. Яго трэба тэрмінова перадаць Громаву. Запомніце пароль... — распарадзіўся камандзір групы.

Трэба — значыць трэба. І «Броня» з сакрэтным пакетам ідзе на Чэрвеньскі рынак. Жонка Громава сустракае яе са слязьмі на вачах: мужа яе, маўляў, забілі. І на значае «Броні» сустрэчу з нейкім чалавекам. Той таксама адрэкамэндаваўся савец-

Фрося Гатальская

яе крыкі, але немка не адступалася: «Яна ў мяне загаворыць!» І зноў мы чулі крыкі. «Броню» катавалі. Але яна вытрывала ўсё. Яе, акрываўленую, кінулі ў камеру. Толькі праз суткі апытомнела. Не паспелі загітаць яе раны, як зноў пацягнулі на допыт...

Немагчыма расказаць пра ўсе пакуты, якія перанесла Фрося Гатальская ў СД, у турме, потым у канцэнтрацыйным лагеры. Яна прайшла праз страшэнныя выпрабаванні. Але ўсюды застава-лася гордай і непакіснай са-вецкай патрыёткай.

Калі пасля вайны Фрося Гатальская вярнулася да-дому, яна даведлася, што яе сын Уладзік загінуў...

Вось вам і проста парты-занская сувязная... Адна з многіх... Трэба сказаць, што мы, партызаны, вельмі высо-ка цанілі подзвігі нашых ад-важных сувязных. Без іх мы былі б адрэзаны ад горада, не мелі б сувязі з падполлем. Іх сціплая баявая служба прыносіла нам каштоўныя разведвальныя звесткі.

Раскажу пра такі выпадак. Мы ведалі, што на станцыі Пухавічы выгрузіліся эшалон-ны нямецкіх рэгулярных войск. Чаму? Навошта? Су-праць каго накіравана такая ваенная моц? Камандаванне атрада даручае сувязной Вользе Шынкарык з вёскі Зацітоўская Слабада даве-дацца пра гэта.

Раніцою з кошыкам у ру-ках Вольга з'явілася на стан-цыю Пухавічы і пачала пра-гульвацца, паглядаючы на бакі. Маладую сімпатычную беларускую сялянчку заўва-жыў оберлейтэнант Вілі Шац. Пачаў размову, потым праводзіў дзяўчыну дахаты. А пасля стаў усё часцей і часцей заходзіць да Вольгі. Хваліўся:

— Хутка партызанам ка-пут!

Пра ўсё Вольга расказала камісару атрада. Мы рашылі дазнацца аб планах гітлераў-цаў, так сказаць, з першых крыніц. Камандаванне атра-да даручыла Вользе завабіць немца ў лес. Начальніку раз-ведкі Мікалаю Свідзінскаму было сказана: не спускай ва-чэй з гэтай пары, а як толькі спатрэбіцца — памажы Воль-зе. «Прагулка» была ўдалая, «ухажора» жывога даставілі ў атрад. Ён даў вельмі каш-тоўныя звесткі: расказаў, што рыхтуецца блакада, па-ведамліў, якое войска рыхту-юцца немцы кінуць на ба-рацьбу з партызанамі. Цяпер мы ведалі ўсе планы ворага, паспелі пераправіць мірных жыхароў у другі раён і пад-рыхтаваліся да сустрэчы кар-нікаў.

Вось так дапамагла нам наша сувязная Вольга Шын-карык, цяпер яе прозвішча Кашнікова. Але сама Вольга ў час прарыву з акружэння была цяжка паранена. Увесь атрад імя Чапаева з вялікай цеплынёй і сардэчнасцю па-магаў адважнай нашай сувяз-ной зноў стаць на ногі. І многа слаўных баявых спраў пасля гэтага здолела яна здзейсніць, калі ўжо зна-ходзілася ў партызанскім ат-радзе.

Часта я ўспамінаю яшчэ пра адну нашу сувязную — Таццяну Зінкевіч. Жыхары Пухавіч памятаюць, што ад-нойчы ў гады вайны нехта падарваў нямецкі танк з гар-матай і кулямётам. Доўга ні-кому не было вядома, хто гэта зрабіў. Ды і цяпер, ма-быць, не ўсе ведаюць, што гэта адважная дыверсія была зроблена жаночымі рукамі. Танк стаяў на ўзгорку. І па-вінен быў ахоўваць мост, які звязваў шасейную дарогу Мінск—Бабруйск цераз раку Свіслач. Непадалёк ад танка была вышка, на якой размя-шчалася ахова.

У адзін з цёмных жнівень-скіх вечароў Таццяна пранес-ла ў кошыку ўзрыўчатку, на-крытую тварагом. Дайшла да хмызняку, дзе стаяў танк, непрыкметна паставіла ко-шык на зямлю, выняла тол і падклала яго пад танк. Але вось бяда: забылася, як за-кладваць узрывацель! Па-бегла ў атрад па інструктаж, а назаўтра, ужо з бітонам малака, прыйшла зноў да та-го танка. І цяпер зрабіла ўсё, як навучылі яе ў атрадзе. Вярнулася Таццяна ў сваю вёску і пайшла з суседкай на поле жаць жыта. Жне, а сама ўсё прыслухоўваецца, усё хвалюецца: што, калі міна не ўзарвецца? І вось нарэш-це—выбух! Варожы танк з гарматай і кулямётам быў поўнасю выведзены са строю.

Таццяна шмат яшчэ чаго зрабіла для партызанскага атрада. Яна даставляла пат-роны, часткі да вінтовак і гармат, прыносіла соль, хлеб партызанам.

Я расказаў толькі пра не-кастрычаных нашых партызанскіх сувязных, мог бы назваць яшчэ многія і многія прозві-шчы. Соня Брыль, Ліда Зве-рава, Марыя Каземірская, Тамара Засулька і Тамара Краснагір — вось нашы ад-важныя памочніцы, перад іх-няй мужнасцю і баявым! подзвігамі мы, ветэраны, успамінаючы былыя бітвы і трыжонныя падзеі вайны, ніз-ка схіляем галовы.

Герасім РАМАНАЎ,
былы камандзір партызанскага
атрада імя Чапаева.

1418 дзён і на гэі

Вярнуўся! Яна прытулілася да грудзей салдата. Замерла, усё яшчэ баючыся паверыць, што нарэшце настала тая хвіліна, якую так доўга чакала. На вачах слёзы. Але не тыя горкія слёзы вайны — яны ўжо даўно выплаканы. Гэта слёзы радасці, а іх стрымаць цяжэй. Вярнуўся!..

Але ў рысах яе твару ўсё роўна затаіўся боль. За ўсіх, хто не вярнуўся, за тых, хто так і не змог прайсці да канца.

Доўгія і нялёгка былі дарогі. І першыя метры іх пралеглі ля сцен цытадэлі над Бугам. Пачаліся ад гэтага радка, апошняга радка, напісанага адным з герояў.

«Паміраю, але не здаюся! Бывай, Радзіма!»

Тысяча чатырыста восемнаццаць дзён і начэй працягваўся подзвіг савецкага чалавека на палях Вялікай Айчыннай вайны. І кожны з гэтых дзён, сонечных і пахмурных, кожная ноч, рас-колатая грукатам выбухаў, асветленая сполахамі пажарышчаў, нараджалі на зямлі, у небе і пад вадой тысячы гераічных по-дзвігаў.

Вось што пісала ў тыя дні Вера Захараўна Харужая, накі-роўваючыся ў тыл ворага:

«І вось я павінна пакінуць дзяцей, якія ўжо страцілі бацьку. Пакінуць дзяцей! Адарваць ад шыі тоненькія ручкі дачкі, вы-рваць грудзі з прагных вуснаў сыночка?!

Так, я іх люблю больш за сваё жыццё, але... я не толькі маці, я камуністка. Хіба я маю абавязкі толькі перад маімі двума дзецьмі? А мільёны іншых — беларускіх, украінскіх, літоўскіх, эстонскіх дзяцей, якіх катуюць фашысты, кідаюць жывымі ў агонь, закопваюць у зямлю? Хто павінен іх рата-ваць? Хіба перад імі няма ў мяне абавязкаў? За ўсіх дзяцей на свеце адказвае камуністка».

За ўсіх дзяцей на свеце! І ў імя будучыні, за яе свабоду кі-даліся пад танк з апошняй гранатай, падымаліся ў атаку на бе-рагах Волгі і Дняпра савецкія воіны.

І ён перамог, дайшоў да Берліна, салдат у пілотцы з чыр-вонай зоркай. І свет ужо ніколі не зможа забыцца пра яго подзвіг. Народы памятаюць і стойкасць абаронцаў Брэсцкай крэпасці, і лікаванне вызваленай Сафіі, і той радасны доўга-чаканы дзень, калі ў кабінёце Гітлера ва ўсю сцяну з'явіўся гэты размахісты надпіс: «Мы савецкія людзі, жадаем міру! Макараў. Гур'янаў. Крылоў».

Тры подпісы. Адкуль прыйшлі гэтыя хлопцы? З берагоў Дняпра, Енісея, а, магчыма, з старажытнага горада Полацка? Не напісалі салдаты. Рашылі, бадай, што гэта ўжо і не так важна. Галоўнае сказана: народу-пераможцу патрэбен мір. Мір, каб гадаваць дзяцей, будаваць новыя заводы, асушаць балоты, рабіць усё, каб родная зямля была яшчэ лепшая.

М. САКАЛОЎ

ПОЛЬШЧА. Засталіся ззаду жорсткія баі пад беларускім пасёлкам Леніна, пад Беластокам. І вось ужо лунае сцяг свабоды над старажытнай Варшавай.

1418 дзён і нагэй

БАЛГАРЫЯ. Кастрычнік 1944 года. На вуліцы выйшла ўся Сафія: «Слава рускім братам! Слава нашым вызваліцелям!»

ЧЭХАСЛАВАКІЯ. Адною баявой дарогай ішлі савецкія і чэшскія салдаты. На здымку: малодшы лейтэнант Савецкай Арміі Хаданін віншуе байца Чэхаславацкай арміі Гоша з уступленнем яго на родную зямлю.

ЗДАЕЦЦА, было гэта ўчора... Яна павярнула на сцежку, што вяла дахаты. Недзе там, у цемені вясновай ночы, асталася школа з цёмнымі, ледзь асветленымі газоўкай вокнамі. Каторы раз успомніла класны пакой, дзе толькі што прайшоў першы калгасны сход. Усё ніяк не верылася, што так крута, неспадзявана павярнулася справа...

Шмат кандыдатур на пасаду старшыні калгаса перабралі ў той вечар.

— Мо з жанчын каго? — параіў прадстаўнік райкома партыі.

— Дай бог мужам руляваць управіцца, а то калгасам, — кінула вострая на язык жанчына.

— Жарт жартам, а кандыдатура ёсць. Соф'я Фёдараўна Марушка, дэпутат наш! — пачулася з радоў.

Прагаласавалі за Марушку. Калгас назвалі «Чырвоны партызан» (цяпер «1-е Мая»).

Калі Соф'я Фёдараўна вярнулася дахаты, маці кінулася ў слёзы.

— Куды ты, дачушка?.. Хіба людзей не ведаеш? Кінь, а то...

— Мама, я ведаю, што раблю. Трэба ж падтрымліваць справу, за якую загінуў муж.

Назаўтра цэлы дзень прайшоў у бегатні. Разам з брыгадзірам Ціханам Мацукам і іншымі актывістамі пачалі будаваць калгасны лад. Завіталі да Якіма Якімовіча. Ён павёў у хлеў. Прытуліўшыся да грывы гнядога, развітаўся з ім, быццам з бліскім чалавекам. Потым вывеў усіх трох коней. У той жа дзень абагуліў двое коней Вікенцій Якімовіч.

Не, не з кожным лёгка было размаўляць. Заможныя сяляне з адкрытай злосцю глядзелі на актывістаў. Але як бы там ні было, а першы дзень прынёс добрыя вынікі. У хлеў Ільі Алешкі калгаснікі прывялі каля дзесяці коней.

— Не расчаравалася? — спытаў вечарам брыгадзір.

— Што вы, Ціхан Лук'янавіч!

Брыгадзір пайшоў дахаты, а яна, аблакаціўшыся на жэрдкі, думала, успамінала.

Раптам з другога канца вёскі данеслася курлыканне журавоў. Яны набліжаліся хутка, неспакойна. Соф'я Фёдараўна праводзіла іх позіркам.

Гэтае курлыканне напамінала пра Алёшу. З ім некалі слухалі крылатых гарэзнікаў...

Няма Алёшы, а журавы ляцяць, ляцяць...

* * *

Сабраліся зранку. Аляксей, яго браты Аляксандр і Сымон, Фядос Воласаў і іншыя аднавяскоўцы.

З шашы далятаў грукат фурманака, тупат ботаў. Багацеі, паліцыянт, жандары шукалі ратунку. А простыя людзі з хваляваннем і надзеяй пазіралі на ўсход. Быў верасень 1939 года.

Ісці насустрач Чырвонай Арміі — рашылі сяляне. Крочылі лазнякамі моўчкі, толькі час ад часу перакідваліся словам.

— Глядзіце, паліцыянт, — раптам прашаптаў Алёша.

Рассунулі голле кустоў і ўбачылі каля дзесятка паліцыянтаў. Імгненне — і ворагі акружаны, склалі зброю. Але вясковым хлопцам і няўцам было, што ў кішэнях паліцыянтаў ляжалі рэвальверы...

Нясцерпнае, цяжкае гора навалілася на сям'ю Марушкаў: трое братоў забіты. І ўсяго за дзве гадзіны да прыходу Чырвонай Арміі.

З першых дзён Савецкай улады Соф'ю Фёдараўну выбіраюць дэпутатам сельсавета, а ў гады Вялікай Айчыннай вайны яна ў радах народных мсціўцаў.

...Домік стаяў наводшыбе, далёка ад вока людскога. Тут, калі немцы спалілі хату і ўсе нажыткі, пасялілася Соф'я Фёдараўна з маленькім Алёшам, сынам.

ЖУРАВЫ ВЯРТАЮЦЦА З ВЫРАЮ

— Трэба, Фёдараўна, солі, — папрасілі неяк партызаны.

Доўга не раздумваючы, запрэгла каня, паехала ў Вульку. У нейкага спекулянта выменяла сала, мяса на соль і вярталася дахаты.

— Ой, Зоська, — перапыніла яе былая суседка Ганна Якімовіч. — Столькі солі! На тры гады хопіць... Ганна — жанчына надзейная. Папярэдзіла:

— Асцерагайся! Мадзьяры і немцы шныраюць. Кожную падводу мацаюць.

Не даяджаючы да вёскі, скінула груз, які мог выклікаць падзэрэнне. А мадзьяры і сапраўды перавярнулі ўсё ў павозцы ўверх дном.

І толькі калі акупанты ад'ехалі за некалькі кіламетраў, вярнулася за грузам. У тую ноч соль забралі партызаны.

Махорку, бінты, соль дастаўляла смелая жанчына братам па барацьбе. Дом наводшыбе быў для партызан надзейным прыстанішчам, базай падмогі.

* * *

— От вам і баба... Павяла... — казалі тады ў акрузе пра Соф'ю Фёдараўну.

У суседніх вёсках Вулька, Першамайск калгасы былі арганізаваны пад восень 1949 года. А ў Горыцах ужо супольна правялі пасяўную, сабралі ўраджай. Соф'я Фёдараўна сказала:

— Цяпер з хлебам будзем. Не пойдучь былыя беднякі шукаць шчасця-долі ў багаццяў.

І не пайшлі. Сяляне ўбачылі перавагу калектыўнай гаспадаркі. Часцей пачалі заходзіць да старшыні. Аднойчы завітаў Цімафей Грыневіч.

— Цэлую вясну, лета чакаў чагосьці... А цяпер запісваюся, — сказаў ён.

Хутка арцель аб'яднала тры вёскі. Сярод людзей нарадзілася прымаўка: «Шчасце дае не Мікола ды Ілья-прарок, а касілка ды трактарок».

...Сын часта прыходзіў у бальніцу. То яблыкi, то булкі прыносіў. А некалькі разоў завітаў у армейскай гімнасцёрцы. У арміі праслужыў ён палавіну тэрміну: паведамілі ў часць, што цяжка захварэла маці, і яго адпусцілі. Ці думала, ці гадала Соф'я Фёдараўна, што так здарыцца... Бяссонныя ночы ў гады вайны, холад і голад падарвалі здароўе. Добра, што сын такі чулы. Ды і дактары лячылі словам задушэным, ласкай. Асабліва Ганка, медсястра. Казалі, што на практыку з Магілёва прыехала.

Неяк, калі Соф'я Фёдараўна размаўляла з сынам, у палату ўвайшла яна, Ганка. Убачыўшы Лёшу, засаромелася, апусціла вочы.

— Відаць, дамоў збірацца трэба, — нешта прадчуваючы, вылучыла маці...

Цэлы год змагалася яна з хваробай. І перамагла. Але працаваць не дазволілі, назначылі пенсію.

— Сам на хлеб зараблю. Адпачні, — як толькі мог суцяшаў сын.

А хутка ў хату прыйшла радасць. Маці разгадала Ганьчыну разгубленасць у бальніцы. Алёша прывёў яе ў дом, прывёў як нявестку...

...Прыгожы, дабrotны будынак стаіць ля самай шашы. Днём і ноччу з Брэста і Пінска імчаць аўтамашыны. Часам сюды забягаюць шафёры глынуць конаўку вады. Яны нагадваюць ёй сына Алёшу. Ён жа таксама былы шафёр, больш дзесяці гадоў вадзіў

калгасную аўтамашыну. А цяпер — брыгадзёр трактарнай брыгады.

Заходзім і мы ў дом. На стала — ваза з коцікамі вярбы.

— Унучкі мае вясну ў хату запрашаюць. — радуецца жанчына. — Вось гэта Галя, пяцікласніца. Ніводнай тройкі ў дзённіку — малайчына. А гэта Валя, малодшая ўнучка.

Прыемна пабываць у новым доме. Чатыры пакоі, кухня, веранда. Радыела «Латвія», тэлевізар «Аганёк», дабrotная мэбля ўпрыгожваюць пакоі. Гармонік — гэта падарунак сыну на кастрычніцкае свята за старанную працу далі. Фотаапарат «Змена» — таксама падарунак.

Шчасліва і заможна жывуць Марушкі. Сын імкнецца браць з маці прыклад. А яна медалем «За працоўную доблесць» узнагароджана. Нявестка Ганна Фёдараўна па-ранейшаму ў бальніцы працуе.

* * *

У той дзень Соф'я Фёдараўна была ў Антопалі. «Курлы-курлы...» — раптам пачула над галавой. Ёкнула сэрца. Яна павярнула на Савецкую вуліцу, падышла да помніка, дзе высечаны словы: «1939 год. А. А. Марушка, С. А. Марушка, А. А. Марушка».

Ля падножжа помніка вясёлкавымі колерамі ззялі кветкі. Яна прашаптала:

— Ты чуеш, Алёша, журавы вяртаюцца з выраю...

Мікола ПАНАСЮК

Драгічынскі раён.

Будучы дырыжор хору — студэнтка Маладзечанскага музычнага вучылішча Галіна Фаміных.
Фота В. Савіча.

ЮГАСЛАВІЯ. Кветкамі, усмешкамі сустрэкалі жыхары Бялграда нашых маракі. Кожны спяшаўся паціснуць руку тым, хто прынёс зару свабоды на берагі Дуная.

1418 дзён і нагэй

АУСТРЫЯ. На магіле вялікага Іягана Штрауса ляжаць кветкі. Іх прынёслі хлопцы з чырвонай зоркай на пілотцы. Яны з баямі прыйшлі сюды, каб зноў радаваліся людзі, слухаючы «Казкі Венскага лесу».

БЕРЛІН. Перамога! Сцяг Саветаў над рэйхстагам.

У першыню я сустрэўся з ёю мінулай восенню. Было гэта ў саўгасе «Ждановічы» Мінскага раёна. Тут другі раз запар праводзіліся рэспубліканскія спаборніцтвы механізатараў-аратых. Там была і яна, трактарыстка саўгаса «Лагаза» Лагойскага раёна. Перамогшы на раённых і абласных спаборніцтвах, Надзя Куніцкая, адзіная прадстаўніца «слабога полу» ад усёй рэспублікі, прыехала сюды, у «Ждановічы», каб прадэманстраваць сваё бездакорнае ўмельства.

Шпарка бегаюць машыны. Зірнеш з узгорка — уражлівае відовішча. Барозны роўня, як пад лінейку. Такое — ад кемлі-васці, ад спрактыкаванасці, ад вялікага жадання апрацаваць зямлю-карміцельку як най-лепш.

— Вось каб са стога камерай зняць ды паказаць людзям па тэлевізару. Зверху яно далёка бачна, — сказаў пажылы рабочы мясцовага саўгаса дзядзька Даніла.

— Нічога, бацька, мы і без стога добра пакажам па тэлевізару.

— То ж, каб і мая кабета, у хаце седзячы, пабачыла... Адно толькі: пра маладзіцу, калі ласка, не забудзьцеся... — турбуецца хлебароб.

Пра яе, значыцца, — Надзю Куніцкую.

Цікавасць у дзядзькі Данілы зразумелая: вельмі ўжо хора-ша ды спраўна атрымліваецца ў трактарысткі. А спаборнічае

Чакай

яна не абы з кім — ого якія ўмельцы падабраліся! Адзін Сяргей Іваноў чаго варты. Дваццаць гадоў назад пасябраваў з тэхнікай. Да драбніц усё ведае. Яго старанне адзначана Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР. Удзельнік ВДНГ. Не менш здатны ў механізатарскай справе Васіль Дублянін. Амаль па дзве тысячы гектараў умоўнага мяккага ворыва штогод выпрацоўвае. Мае ўрадавыя ўзнагароды — медалі «За працоўную доблесць» і «За працоўную адзнаку». Двойчы быў удзельнікам ВДНГ.

Каго ні вазьмі — цудоўныя працаўнікі. З такімі спаборнічаць — многаму навучышся. Праўда, вуха, як кажуць, трымай востра. Што-кольвечы не так — і астанешся ў хвасце. Ну хоць бы прыгадаць учарашні дзень, калі перад аўтарытэтай камісіяй трэба было паказваць свае веды па тэхніцы і агра-тэхніцы. Бойка адказвалі хлопцы, без запінак. Дайшла чарга і да яе, Надзі Куніцкай. Яе грунтоўны адказ уразіў патрабавальную камісію.

— Колькі гадоў на трактары працуеце, Надзея Іванаўна? — запытаўся міністр сельскай гаспадаркі БССР С. Г. Скарапанаў.

ЛАЎРЫ ДАЮЦА НЕ ПРОСТА...

Кожны год у лютым — сакавіку праводзяцца жаночыя шахматныя чэмпіянаты Беларусі. Абласныя шахматныя федэрацыі загадзя рыхтуюцца да гэтага агляду. Праводзяцца турніры на першынство гарадоў і абласцей, і лепшыя шахматысткі рэспублікі прыязджаюць у сталіцу.

Жаночы шахматны чэмпіянат БССР 1969 года, які закончыўся ў сакавіку, адрозніваецца ад мінулых маладзёжным складам: з 13 удзельніц 6 камсамолак і адна піянерка.

Тані Косцінай з Магілёва ўсяго 13 год, а яна ўжо дабілася права ўдзелу ў першынстве Беларусі, набрала 6 ачкоў з 12 магчымых і атрымала прыз рэдакцыі газеты «Піянер Беларусі». Яна першая піянерка, якая заваявала права ўдзелу ў першынстве рэспублікі. Прыз часопіса «Работніца і сялянка» ўручаны міжнароднаму і заслужанаму майстру спорту Кіры Аляксееўне Зварыкінай за смелую, ініцыятыўную ігру. Яе вынік: 8 ачкоў з 12 магчымых, яна падзяліла трэцяе, чацвёртае і пятае месцы разам з маладымі шахматысткамі з Гомеля Г. Ажыгінай і Э. Ушаковай.

К. Зварыкіна — кінаінжынер, у 1943 годзе яна скончыла Ленінградскі інстытут кінаінжынераў і некалькі год працавала на аднаўленні ленынградскай кінасеткі, разбуранай за час ваеннай блакады. Выдатных шахматных поспехаў яна дабілася, калі яшчэ была студэнткай.

За 30 год выступленняў К. Зварыкінай мы прывыклі да яе перамог у вялікім спорце. Пяць разоў яна была чэмпіёнкай Савецкага Саюза, два разы на шахматных алімпіядах свету дабілася абсалютна лепшага выніку, удзельнічала ў пяці

мяне, Марыя

— Дзевятнаццаць...

Дзевятнаццаць гадоў мінула з таго часу, як яна, Надзя Куніцкая, асядла «сталёвага каня». Дзевятнаццаць вёснаў і зім. Колькі за гэты час зроблена!

Цяжкі то быў час. Мала хто з мужчын вярнуўся ў вёску — загінулі. А жывым — жыць. Асмягла, знявечаная зямля чакала людскіх рук. Разам з маці Надзя ішла ў поле. Арала, каціла, сеяла. І ўсё саматужна, надрываючыся. Пачуўшы амаль што забытую гамонку трактара, з захапленнем думала: «Вось каб і мне навучыцца».

Бегла на вечарынку. Не дзеля таго, мусіць, каб бавіць час: карцела пагутарыць з Хрысцінай Мурашка і Марыяй Хадасевіч. Во дзе шчаслівыя! Абедзве трактарысткі. Выедуць у поле, пачнуць весці баразну за баразнай — глянуць любя.

— А ці нельга і мне, дзяўчаткі, паспрабаваць?

— Чаму ж, можна.

Не выходзіць. Нібыта няўмека якая.

— А ты ідзі да мяне плугаром, — неспадзявана сказала Хрысціна.

— З радасцю...

Такі вось пачатак працоўнай

біяграфіі Надзі Куніцкай. Пасля гэта ўжо яна падалася ў МТС, скончыла трохмесячныя курсы, ёй даверылі чатырохколавік. Працавала не толькі ў сваёй гаспадарцы: увесь Лагойскі раён, лічы, абкалясіла.

Здаецца, учора гэта было. Не «ХТЗ» — ламачына нейкая. Пакуль зачмыхае — ажно ў вачу цёмна. Круці ды круці завадной ручкай.

Як змянілася ўсё! І вёскі, і людзі, і праца. Ці ж не радасць: у адным толькі саўгасе «Лагаса», дзе працуе Надзя Іванаўна, цяпер 47 трактараў, 26 аўтамабіляў, шмат камбайнаў, іншых розных машын. Такага ўся Лагойская МТС раней не мела.

...Іх у звязе пачаў — Антон Янкоўскі, Леанід Юрцэвіч, Уладзімір Камарэнка, Юльян Лагуновіч і яна, Надзя Іванаўна. Найбольш вопытнага заўсёды бачаць — за звеннявую абралі Куніцкую. І вырашчаюць яны ўсе разам бульбу. Ды такую, што хоць на выстаўку вязі. Сакрэт? Калі ласка, прыезджай, глядзі. Ні ад кога не ўтойваецца. Сакрэт агульнавядомы — руплівасць. Менавіта аб гэтым сведчыць і медаль «За працоўную доблесць», якім колькі га-

доў назад ўзнагароджана Надзя Іванаўна. А ці ж не за поспехі ў працы аднавяскоўцы вылучылі Куніцкую ў парламент нашай рэспублікі? За яе, кандыдата ў дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР, хлебаробы гаспадаркі галасавалі з вялікім задавальненнем.

Простая, сціплая, клапатлівая. Пра гэта ўсе ведаюць. Таму і ідуць да яе. Упэўнены: яна дапаможа.

Уладзімір Тарасевіч, палявод, расказвае:

— Каб не Надзейка, то я мо і сёння яшчэ не расстараўся б шыферу.

Іван Слабашэвіч і Вячаслаў Макоўскі таксама кажуць:

— Абавязкова запросім нашу дэпутатку на наваселле...

Заўважце: наша дэпутатка, наша Надзейка. Любяць Куніцкую. Ідуць да яе, пішуць.

Гэтае пісьмо зусім кароткае. Ад Марыі Мумай.

«Раскажыце пра сваю прафесію... Хачу, як і вы, вадзіць машыну».

Як многа яна магла б расказаць. Не, не пра сябе толькі, пра іншых. Гэтак ёй лягчэй, гэтак больш звыкла. Прыгадала б яна перш-наперш тых, з каго сама брала прыклад. Успомніла б пра Хрысціну Мурашка і Марыю Хадасевіч, назвала б імёны вядомых на ўсю краіну жанчын-механізатараў Пашы Ангелінай, Дар'і Гармаш, Соф'і Рачок... А колькі цёплых слоў магла б сказаць пра сваю зямлячку, знатную трактарыстку Ганну Іосіфаўну Рыбчык. Яна

ўзнагароджана ордэнам Леніна. Залатымі літарамі ўпісана ў Кнігу народнай славы Лагойскага раёна яе імя. Упісана побач з імем удзельніка штурму Зімяга палаца Палікарпа Голуба, побач з імёнамі абаронцаў нашай зямлі Герояў Савецкага Саюза Івана Цімчука і Аляксандра Меркушава.

Шмат яшчэ аб чым магла б расказаць Надзя Іванаўна дзяўчыне з вёскі Гайна. Але ж Марыя Мумай, відавочна, і сама нямала ведае, калі ўжо наважылася стаць гаспадыняй сталёвай конніцы. Што ж, вельмі пахвальна. Цяпер усіх радуе пастанова ўрада аб ільготах для жанчын-механізатараў. Вось яны: на 10 працэнтаў зніжаюцца нормы выпрацоўкі, а гэта значыць, што адпаведна ўзрастае заробак; на 12 дзён павялічваецца дадатковы адпачынак; для жанчын ствараюцца машыны больш дасканалыя ў будове і лягчэйшыя ў кіраванні...

З дня на дзень павінна расці механізатарская гвардыя — тэхніка ж у вёску прыбывае і прыбывае. Авадтваць ёю павінны нароўні з мужчынамі і жанчыны. Каб яшчэ больш шчодрой стала ніва, а жыццё наша — яшчэ больш квітневым і радасным.

Надзя Іванаўна ў каторы ўжо раз бярэ ў рукі пісьмо. «Раскажыце пра сваю прафесію...» Просьба. Просьба чалавека, які выходзіць на спатканне з нівай.

А. БЯРЖЫНСКІ

міжнародных турнірах прэтэндэнтка на матч з чэмпіёнкай свету, іграла такі матч, але «крышку» не хапіла ўдарнай сілы, і чэмпіёнкай свету стала Нона Гапрындашвілі. Мінула шмат гадоў напружанага спартыўнага жыцця, можна, здавалася б, спакойна пакінуць вялікі спорт і перадаць эстафету ў надзейныя рукі таленавітай моладзі. Але Кіра Аляксееўна яшчэ поўная энергіі. У 1968 годзе яна заваёўвае званне чэмпіёнкі Узброеных Сіл СССР і дабіваецца права ўдзелу ў фінале XXVIII чэмпіянату СССР, дваццатага на яе ліку і, мы спадзяемся, не апошняга.

Вы часта можаце бачыць на экранах тэлевізараў Кіру Аляксееўну — спартыўнага каментатара шахматных перадач. Роўным, спакойным голасам яна вядзе размову пра шахматнае майстэрства з мільёнай аўдыторыяй тэлеглядачоў.

У Беларусі ёсць здольныя шахматысткі, якія рыхтуюцца да выступленняў на вялікай шахматнай арэне. Чэмпіёнка БССР Тамара Галавей — майстар спорту. Ёй памаглі заняткі ў «школе вышэйшага майстэрства» пад кіраўніцтвам гросмайстра І. Е. Баляслаўскага. Там жа займаецца Г. Арчакова. Але вось Г. Ажыгіна, С. Галавей, В. Салаўёва, Т. Косціна — шахматысткі больш маладыя — трэніруюцца нерэгулярна. Мы адстаем ад многіх рэспублік, і ў прыватнасці ад Грузіі, у пастаноўцы шахматнай работы сярод дзяўчат.

Нам яшчэ шмат трэба зрабіць, каб выхаваць шахматыстак, здольных увайсці ў зборную Савецкага Саюза, але калі Кіра Аляксееўна ўваходзіць у зборную СССР на працягу 16 год, то, значыць, гэта магчыма. Цяжка адмаўляцца ад забавы і сядзецца за шахматнай дошкай далёка за поўнач. Але хто скажаў, што чэмпіёнскія лаўры даюцца лёгка і проста? Жадаем вам, дарагія жанчыны і дзяўчаты, шахматных поспехаў.

Г. ЗОТКАУ,

галоўны суддзя

жаночага шахматнага чэмпіянату БССР.

Кіра Зварыкіна.

ПЫТАННЕ З АНКЕТЫ

Аляксандра УС

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага

Цяпер анкеты ў вялікай модзе. «Што вы думаеце, паважаны таварыш, на конт дружбы і кахання? Які фільм вам лепей да спадабы: «Вайна і мір» ці «Шлюб п'італьянску» і чаму?» І гэтак далей. Наш

масавік Юрка таксама захапіўся модай. Прыбег у цэх на перапынку, раздаў усім аркушыкі з пытаннямі. І было, між іншым, такое: «Назавіце самы шчаслівы дзень у вашым жыцці».

Хлопцы пасміхаліся, жартавалі, але ніхто не адважыўся так, з ходу, вызначыць свой самы найлепшы дзянёчак. Толькі мой сусед Пецька, што нядаўна прыйшоў да нас з прафтэхвучылішча, усё папраўляў замасленымі пальцамі свой бялявы зачос і насмешліва прыжмурваў вочы: ці ведаеце хаця вы, што гэта такое — сапраўднае шчасце!

— Усё сваё жыццё трэба перабраць, каб знайсці адказ на такое пытанне, — задуменна прамовіў Сямён Іванавіч, самы старэйшы і самы разважлівы між нас.

Эх, Сямён Іванавіч, дарагі вы наш настаўнік і дарадчык! Няўжо ён недзе згубіўся, ваш самы шчасны, самы светлы дзень, між соцень і тысяч шэрых, звычайных, нічым непрыкметных?

А мне, асабіста, не трэба доўга капацца ў памяці. Быў у мяне шчаслівы, незабыўны дзень у жыцці...

Я ў тую пару толькі што прыйшоў на завод пасля сканчэння дзесяцігодкі. Акурат як Пецька. Спачатку баяўся, што нічога ў мяне не выйдзе, ніколі не стану сапраўдным майстрам, такім, як мой настаўнік Сямён Іванавіч. Над ім ніякіх кантралёраў не ставілі, бо прадукцыя ішла беззаганная. Талент... Праўда, Сямён Іванавіч ветэран завода, але гэтага я ў разлік не прымаў. Вельмі ж хацелася хутчэй убачыць плён сваёй працы. А тут, як на ліха, і тое не так, і гэта перарабі. Ды яшчэ недаверлівыя позіркы начальніка цэха. І пальцы абабітыя баляць: трапляюць не туды, куды трэба.

— Мусіць, ніколі не атрымаю добры разрад, — гаварыў я сам сабе, — нічога ў мяне не выйдзе. Пайду на медпункт, няхай хоць пальцы перавяжуць.

А там чарнявая дзяўчына ў белым халаце, тоненькая і нейкая кволая з выгляду, так спрытна прамыла і перавязала мае пабітыя пальцы, што боль адразу суцішыўся. Дзяўчына ўскінула на мяне шэрыя ласкавыя вочы і папярэдзіла:

— Паслязаўтра прыходзьце на перавязку.

Як быццам і не пагаварылі многа — так, перакінуліся слоўцамі. А мне здавалася, што я даўно-даўно ведаю гэтую дзяўчыну з бледным тварам і ціхім, прыветным голасам.

Як я чакаў таго «паслязаўтра»! Я ўжо ведаў, як звалі дзяўчыну: Уля, Ульяна... Прыгожае імя. І рэдкае. І сама яна не падобная на іншых дзяўчат: вусны толькі ледзь-ледзь кранула памадай, а вейкі ад прыроды цёмныя і вочы не намалёваныя.

Нарэшце настала паслязаўтра. Уля сказала: «Давайце зраблю перавязку. Калі пальцы не будуць балець, можаце на медпункт не прыходзіць. Толькі павязку патрымайце два-тры дні».

Замест падзякі я спытаў:

— І гэта ўсё?

— Усё, усё, а што ж яшчэ? Бывае здаровы і беражыце пальцы, — усміхнулася Уля.

Я зусім збянтэжыўся і выйшаў з кабінета, забыўся нават развітацца.

Пальцы мае надзіва хутка загіліся, а зайсці на медпункт проста так — не хапала адвагі. Як жа напамінь сястрыцы пра сваё існаванне? Вось каб стаць такім умельцам, як Сямён Іванавіч! Тады вывесіць мой партрэт на Алеі працоўнай славы, і няхай яна прыгледзіцца да мяне больш пільна.

Але працоўная слава да мяне чамусьці не спяшалася, на Дошку гонару я не трапіў. Запал мой пачаў трохі астываць.

Толькі шэрыя чыстыя вочы дзяўчыны ніяк не забываліся.

Недзе ў маі мне прапанавалі пучэўку ў заводскі дом адпачынку. «Чуеш, Мікола, гарыць пучэўка. Каму ехаць, як не табе! Ніякіх хатніх клопатаў не маеш».

Ехаць, дык ехаць. Што мне, вольнаму казаку! Склаў чамаданчык — і ў дарогу. І трэба ж такому здарыцца: у першы дзень свайго прыезду толькі выйшаў у парк — і напаткаў тую самую сімпатычную сястрыцу Улю. Мая знаёмая ішла па алеі, і ў руцэ ў яе былі ландышы — бялюткія, на тоненькіх гнуткіх сцяблінках. І сама яна была як ландыш у сваёй белай сукенцы.

Уля ўзрадавалася, што ўбачыла мяне, нават не старалася гэтага скрыць. Яе вялікія шэрыя вочы ласкава смяяліся. А я быў аж на дзесятым небе.

І да чаго ж удалае выдалася надвор'е для нашай змены! Спякота яшчэ не настала, але сонца, ласкавае і пяшчотнае, ужо добра сагрывала. Улі тут падабалася. Яе белы, «ландышавы» твар крыху паружавеў, вочы ззялі ўсмішкай. І дзіва: мне здавалася, што ўсміхаліся яны мне, толькі мне. Увечары я доўга не мог заснуць. Мне не хапала яе, як не хапае чалавеку паветра.

Суседзі па пакоі кпілі з мяне:

— Вось дык уліп хлопец! Па самыя вушы. Глядзі ты, што з чалавекам нарабіла гэтая чарнявая!

Настаў апошні дзень нашага адпачынку. Пасля вячэры я запрасіў Улю на танцы. Але яна сказала:

— Пойдзем лепей пагуляем...

У гэты вечар мы позна затрымаліся ў парку. На душы ў мяне было і хораша, і лёгка, і вельмі трывожна. Назаўтра раніцой мы развітаемся з гэтым прывабным куточкам...

Такой дзяўчыны, як Уля, я ніколі не сустракаў. Яна была лепшая за ўсіх на свеце. А што яна думае пра мяне? Зразумець яе было нялёгка. То ласкавая, гаваркая і пяшчотная, то сумная і маўклівая.

Мы павольна ішлі па бязлюднай алеі, і месяц свяціў нам аднекуль збоку праз маладую дробную лістоту бярозавых прысад.

— Мне здаецца, што сёння месяц узышоў для нас з табой, Уля, — сказаў я.

Уля дакранулася да маёй рукі:

— Давай памаўчым, Мікола, паслухаем... Ты чуеш? Салоўка...

Зусім побач з намі шчоўкаў і разліваўся на ўсе лады салавей. Тая самая птушачка, пра якую складзена столькі вершаў, праспявана песень... А я напаткаў сапраўднага салаўя першы раз, і хоць мне сёння, папраўдзе кажучы, было зусім не да яго, мімаволі ўслухоўваўся ў яго спеў. Шэрая маленькая птушачка спявала аб нечым прыгожым і вечным, і мы маўчалі, зачараваныя характам майскай ночы.

— Я недзе чытала, — ціха прамовіла Уля, — што салоўка, так спяваючы, можа памерці. Ад разрыву сэрца... А ты ведаеш, я, мусіць, хутка памру. Сэрца...

— Што ты выдумляеш! — абурыўся я. — Пры чым тут сэрца? Салавей спявае для нас з табой. Пра цябе і пра мяне. Пра маё каханне... Я не магу без цябе!..

Задыхаючыся, я выпаліў усё, што хацеў сказаць, над чым так доўга ламаў

галаву. Сказаў — і не зводзіў вачэй з Улі. Па яе твары прайшоў нейкі цені. Я заўважыў на ім нібы спалох, нібы цяжкі боль і пакуту.

— Дурненькі мой, я кахаю цябе! Толькі хворая я, Мікола, вельмі хворая. Баюся, што нядоўга мне жыць на свеце... Нашто я табе такая?

— Цябе вылецаць, — закрычаў я. — Не можа быць, каб не вылечылі цябе, такую харошую, такую... такую...

І, не знайшоўшы больш слоў, я падхапіў яе на рукі і панёс па алеі, залітай месячным святлом. Асцярожна, як малую, апусціў яе на прыступкі жаночага корпусу. Асцярожна пацалаваў у вусны і ледзь паспеў сказаць ёй: «Ты будзеш здарова, толькі не плач, не сумуй», — як побач пачуўся голас старога вяртаўніка:

— Доўга гуляеце, маладыя людзі! Нікому не дазволена парушаць распарадак...

Я махнуў рукою на развітанне і пабег у свой корпус.

Колькі ні адмаўлялася Уля, я не адступаўся. Мы пажаніліся. Сябры павіншавалі нас у Палацы шчасця, а дома маці падрыхтавала сціплую вячэру. Калі разышліся госці, я спытаў:

— Мама, ну як вам мая жонка?

Маці, крыху памаўчаўшы, прамовіла:

— Нішто сабе. — І, падумаўшы, дадала:

— Вельмі кволая. Намытарышся ты з ёю.

Я глядзеў на сваю маці, такую мажную, яшчэ даволі маладую жанчыну, і нібы першы раз бачыў яе.

— Мама, як вы можаце! Яна ж даражэй мне за ўсіх на свеце.

— Ведаю, сыноч, — і маці заплакала. — Але хворая яна, хіба не бачыш? Ну чаму ты са мною не параіўся?

Тут яна асеклася, глянуўшы мне ў вочы. І з тае хвіліны больш не гаварыла мне ні слова пра Улю. Яна не стала паміж намі. Якраз на той час у сястры Веры нарадзіўся сын, і мама паехала гадаваць унука. А мы з Уляй жылі душа ў душу, збіраліся з восені ісці на падрыхтоўчыя курсы: я пры політэхнічным, а яна пры медінстытуце. Здаецца, нічога не прадвяшчала бяды.

Але раптам Улі стала вельмі кепска. Збялелая, нерухомая, яна ледзь дачакалася «Хуткай дапамогі». «Толькі ў бальніцу!» — загадалі ўрачы.

Пашкадаваўшы мяне, дазволілі заходзіць да Улі штовечар. Пасля работы я забягаў у гастраном, шукаў што-небудзь смачнае для Улі, а потым бег у бальніцу.

У нас было тут сваё ўлюбёнае месца. Уля выходзіць у цёплым хатнім халаціку, які я занёс ёй. Я ўсяджваю яе ў крэсла, і мы гаворым і ніяк не можам нагаварыцца. Я расказваю ўсялякія смешныя рэчы. Смяюся. Смяецца і Уля.

Гэта я там, у бальніцы, усміхаюся і жартую, а на душы ў мяне вельмі пагана, асабліва пасля апошняй размовы з прафесарам.

— Малады чалавек, сядайце і слухайце мяне, — сказаў мне прафесар.

Прысеўшы на белы табурэцік, я чакаў прыгавору.

— Без аперацыі не абысціся. Прадказваць вынікі не бяруся, бо арганізм

чалавека можа зусім нечаканым для нас чынам рэагаваць на хірургічнае ўмяшанне.

Кроў адхлынула ад майго сэрца. Прафесар моцна паціснуў маю даланю і дадаў:

— Трымайцеся! У большасці выпадкаў бывае добра.

А ці будзе яно добра ў маёй мілай, добрай Улі? Усю ноч я варочаўся з боку на бок і не заплушчыў вачэй. А раніцою памчаўся ў бальніцу. Але мяне не пусцілі — упершыню за ўвесь час хваробы Улі. Урачы і сёстры ў гэты дзень былі не прыступныя.

— Чакайце ў вестыбюлі.

І я чакаў. Чакаў доўга і настойліва. Нешта цяжкое гняло мяне і прыціскала да зямлі, засланіла перада мною ўсё на свеце. Свой клуначак з перадачай я паклаў на падаконнік, а сам сноўдаў узад і ўперад па вестыбюлі. Можа ў гэту хвіліну там, за белымі дзвярыма, вырашаецца яе лёс — жыць або...

Яна будзе жыць! Я так гарача гэтага жадаю!

Толькі цяпер я па-сапраўднаму адчуў і зразумеў усю небяспеку. А Уля трымалася, супакойвала мяне, верыла... Верыла... Ці толькі рабіла дзеля мяне такі выгляд? Яна, цяжкахворая, падбадзёрвала мяне, ахоўвала мой спакой. Ад гэтай думкі мне рабілася яшчэ больш цяжка і сорамна. Сорамна за тое, што я такі здаровы, дужы — і бездапаможны...

Першым выйшаў сутулаваты, высокі прафесар у белай шапачцы, па стомленым твары каціліся буйныя кроплі поту. Я кінуўся яму насустрач.

Стары прафесар маўчаў і я па-свойму зразумеў яго маўчанне, апусціў рукі...

— Даруйце, я яшчэ ў палоне таго, што адбывалася там, — ён кінуў галавой у бок аперацыйнай. — Усё ідзе нармальна. Аперацыя скончана, з'явілася надзея. — І ён пайшоў у канец калідора.

З'явілася надзея... Ішла гадзіна, другая, пачалася трэцяя, а Уля не прачыналася. Па калідоры паплылі цені, нехта ўключыў электрычнасць. Успыхнула адна лямпачка, за ёй другая, трэцяя. Непрыкметна побач са мной з'явілася сястра ў белым халаце і мякка, лагодна сказала: «Ідзіце дадому»...

— Як яна, Уля, што з ёю?

— Усё, што ад нас залежыць, — выконваем.

— Што сабе хочаце рабіце са мною, але я не пайду адгэтуль.

Нада мной злітаваліся, на мяне не звярталі ўвагі. Скамянелы сядзеў яшчэ доўга, пакуль не дачакаўся: да Улі пачала вяртацца прытомнасць, яна расплюшчыла вочы...

Так скончыўся гэты самы цяжкі і самы шчаслівы дзень у маім жыцці...

Цяпер Уля здаровая. Па-ранейшаму працуе на медпункце. А я замяніў свайго добрага старога сябра, свайго настаўніка Сямёна Іванавіча: ён нядаўна пайшоў на пенсію. Яму я абавязаны тым, што мне цяпер давяраюць самыя адказныя заданні ў цэху.

У маі мы збіраемся з Уляй у наш заводскі дом адпачынку. У бярозавым гаі зноў зацвітуць ландышы, а мы зноў пачнем салаўіную песню.

Ні на хвіліну не спыняецца жыццё ў вялікай зале паштамта:

Фота Ул. Вяхоткі.

Галоўны паштамт. Галоўная артэрыя сувязі горада. Наш фотарасказ аб ім мы пачынаем з вельмі прыемных абяцанняў. Сёння ці заўтра вы атрымаеце пісьмо! Абавязкова атрымаеце! Бачыце, гэта вам напісаў ці яшчэ піша хто-небудзь з гэтых маладых людзей, што прымасціліся ля стойкі паштамта, або нехта з тых, хто ўваходзіць зараз у вялікую прыгожую залу ці выходзіць з яе. Напісаў тут, на паштамце, або дома. Сын ці дачка, што вучацца ў сталіцы... Брат ці сястра... Сябар ці сяброўка... Пісьмы родным і бліжнім, каханым, пісьмы ласкавыя і добрыя, пісьмы сур'ёзныя і дзелавыя ідуць, едуць на паяздах, у машынах, ляцяць на самалётах, «крочаць» па вуліцах.

І дарога іх абавязкова пройдзе праз паштамт, праз гэтую кіпучую, паўнаводную раку чалавечых сувязей. Хочаце ведаць, у чые рукі трапіць ваша пісьмо, хто дасць яму патрэбны кірунак, перш чым пойдзе яно да паштальёна, потым трапіць да вас? Ёсць на паштамце вялікі пакой — вузел сарціроўкі. Сюды па транспарцёры, па механізаванай стужцы падымунца — не, бадай, цяпер ужо апусцяцца вашы пісьмы, бо толькі што яны былі ўжо на трэцім паверсе, прайшлі першую сарціроўку. Пісьмы ў горад — адкладваюцца ў адзін бок, пісьмы з горада — у другі. Пісьмы «авія» — у трэці. Доўга яны там не затрымаліся. І вось ужо ў тым вялікім пакоі, пасярод якога прабегла стужка транспарцёра, ідзе галоўная сарціроўка. У горадзе больш чым паўтары тысячы вуліц і завулкаў. У горадзе 77 аддзяленняў сувязі. Перш чым ваша пісьмо дойдзе да таго ці іншага аддзялення, яно павінна трапіць у пэўную «клетачку» — вы бачыце іх на адным з нашых здымкаў. І чалавек, які пакладзе іх сюды, павінен добра ведаць горад, памятаць кожную вуліцу, кожны завулак, памятаць, да якога аддзялення належыць кожнае пісьмо. Памыліцца нельга! Інакш праблукае ваша пісьмо лішні дзень ці нават і два.

Начальнік гэтага ўчастка Вінаградава Зінаіда Міхайлаўна. Вопытны «паштавік», добры арганізатар. І калектыву участка падабраўся, трэба сказаць, на славу. Пагаварыце з начальнікам, і амаль для кожнага чалавека знойдуцца ў яе самыя добрыя словы.

— Вітоўтава Ядвіга? Доўнар Ліля? Барабас Валянціна? Працуюць чотка, уважліва, хутка. І памылак — а гэта значыць пакласці пісьмо не ў тую клетачку — ніколі не дапускаюць.

Улічыце пры гэтым — кожнай сарціроўшчыцы трэба «апрацаваць» за гадзіну 1350 пісьмаў, а за восем гадзін — 87 кілаграмаў! Так, так, не здзіўляйцеся, ваша тоненькая паштоўка цяпер ужо ўзважваецца на кілаграмы.

І вось нарэшце пісьмы, як салдаты, чынна, важна стаяць у строі, кожнае

ІДУЦЬ ПІСЬМЫ, ЕДУЦЬ

Вось колькі іх, пісем «на вёску дзядулі»...

Марыя Ананіч і Бэла Рапапорт сарціруюць міжнародную карэспандэнцыю. Прыбылі новыя часопісы з краін народнай дэмакратыі.

на сваім месцы. На вуліцы іх ужо чакаюць машыны, хутка зноў на транспарцёры апусціцца ўніз, пойдучь у аддзяленне сувязі. Толькі што гэта? Чаму цэлы стос пісем астаўся ляжаць на сталае «мёртвым грузам»? Паглядзім зараз... Вось без выбару адна паштоўка. Нават сфатаграфавалі яе буйным планам. Адрас амаль як у Чэхавы — «на вёску дзядулі». Толькі тут замест дзядулі — бабуля. Замест вёскі: Мінск, праспект **партезана**. І ўсё. Унучак Ігар абяцае сваёй бабулі прыехаць да яе ў нядзелю. На жаль, не атрымае бабуля гэтага кранаючага Ігарава пасланьня. А іншыя пісьмы? Вось гэтыя, напрыклад, у белых, як зімовае поле, канвертах? Іх таксама не атрымаюць адрасаты. І няхай не абураюцца, пошта тут не вінавата. «Рассеяныя з вуліцы Басейнай» не праваліліся яшчэ на гэтым свеце. Трэба ж было апусціць пісьмо ў скрыню без ніводнага слова на канверце! І толькі за адзін дзень набралася іх каля трох дзесяткаў.

І ўсё ж нават гэтыя «белыя» пісьмы знойдуць сваю дарогу. Калі ў іх каштоўныя дакументы або вельмі важныя паведамленьні, — не хвалюцца, праз тры месяцы спецыяльная камісія разбярэцца і накіруе ўсё куды трэба. Але, далібог, лепей не пішыце гэтакіх пісем. І наогул у работнікаў сувязі ёсць да вас асабістая просьба. Перш чым напісаць адрас, кожны раз падумайце, ці ўсё ў ім правільна. Каб вы ведалі, колькі ламаюць галовы работнікі паштамта над блытанымі, загадкавымі адрасамі! Але нават такія пісьмы, дзякуй добрым сэрцам паштавікоў, іх вопыту і ўменню разбірацца ў адрасах, у назвах устаноў, даволі часта даходзяць па сваіх блытаных адрасах.

Ідуць пісьмы, едуць пісьмы далей. Рана-раніцай, амаль на досвітку, пачалася іх дарога на паштамце. І вось ужо за некалькі гадзін прывяла іх гэтая дарога ў аддзяленне сувязі. Следам пайшлі мы. Але нават самыя апэратыўныя карэспандэнты ніколі не ўгоняцца за паштаўнікамі. Мы былі яшчэ на паштамце, «глядзелі» першую дарогу пісьма, а паштаўнікі паспелі ўжо занесці ўчарашнюю вячэрнюю пошту людзям. Пісьмы, газеты і часопісы трапілі ўжо адзін раз у паштовыя скрынкі. Цяпер паштаўнікі сядзяць за сталом, сарціруюць і разбіраюць другую пошту. А будзе яшчэ і трэцяя, вячэрняя.

Кожны атрымаў свой стос і вось ужо акуратна раскладвае яго па «сваіх» вуліцах, па «сваіх» дамах і кватэ-

рах. Зноў трэба добрая памяць і ўважлівасць — каму што аддаць. Паштаўнік у нас вельмі паважаная прафесія і нават, калі хочаце, рамантычная. Як чакаюць яго часам! Як сустракаюць! А якія добрыя словы можна сказаць у адрас паштаўніка, калі ён сапраўды добры паштаўнік. Пачыталі б вы насценгазету ў 30-м аддзяленні сувязі: як там добра напісалі жыхары аднаго з дамоў пра паштаўніка Веру Славуку! Добрым сябрам свайго дома называюць яе, вось як. Вера працуе даўно. Ну а гэтая маладзенькая жанчына, Жэня Крупская? Што скажа яна пра сваю прафесію?

— Люблю яе, вельмі люблю і ні на якую іншую не прамяняю.

Мы прайшліся па вуліцах услед за Жэняй, заходзілі ў пад'езды. Вось адна маленькая дэталёўка. Кінула Жэня ў скрынку на дзвярах адной з кватэр свежы нумар «Камсамолкі», і адразу ж адчыніліся дзверы гэтай кватэры. Малады чалавек працягнуў руку, узяў сваю газету. Пэўна, чакаў! І ў адрас паштаўніка — удзячная ўсмішка, прыветнае слова.

Мы прайшліся з вамі «дарагой пісьма». Ведаеце, колькі іх атрымлівае ў сярэднім за дзень сталіца нашай рэспублікі? Сто тысяч. Адсылае ў розныя канцы свету кожны дзень не менш 150 тысяч.

Дык вось, паштамт — гэта не толькі пісьмы. І нават не канвееры пасылак, што плывуць сюды і адсюль з усіх канцоў свету. Паштамт — гэта крыніца, гэта люстэрка вялікай культуры народа. З першых самалётаў, паяздоў ідуць у горад мільёны і мільёны экзэмпляраў «Правды», «Известий», ідуць з газетных экспедыцый нашы, беларускія, выданні. Ідзе «Літаратурка» і «Піянерка», «Камсамолка» і «Труд», ідуць газеты і часопісы краін народнай дэмакратыі, спецыяльныя часопісы па пытаннях архітэктуры, турызму, машынабудавання. І ўсё гэта ў імгненне вока рассарціроўваецца, упакоўваецца, транспарціруецца. Атрымлівайце, людзі, і чытайце на здароўе, не адставайце ад жыцця!

...Сёння прыйдзе да вас паштаўнік. Можна Вера Славука, можна Жэня Крупская, можна хто-небудзь іншы. Прынясе вам пісьмы, газеты, часопісы. І гэты нумар «Работніцы і сялянкі» таксама. Падарыце ёй цёплую ўсмішку, скажыце добрае слова. Гэта будзе наша даніна ўдзячнасці ўсім людзям, праз рукі якіх прайшла наша сённяшняя пошта.

І апошняе. Чаму мы рашылі раска- заць вам пра Мінскі паштамт?

— У нас працуе 2700 чалавек, з іх 2580 жанчын, — сказаў пры першым нашым знаёмстве начальнік Мінскага галоўпаштамта Уладзімір Крайко. — І працуюць вельмі добра.

Вось вам і адказ на гэтае пытанне.

А. УЛАДЗІМІРАВА

Ідуць паштаўніцы. Людзі паважаныя і ўсюды чаканыя.

Чытайце! Жэня Крупская прынесла вам чарговую пошту.

Мал. К. Ціхановіча

Маленькія апавяданні

Яўген КАРШУКОЎ

КАЗКА ПРА КАТА

Усё было, як заўсёды: дзеці стоўпіліся вакол выхавальніцы Марыі Прохараўны і слухалі казку... Казку пра ката. Пра забаўнага ката, у якога такая мілая круглая мордачка, такія смяшлівыя вачаняты-шарыкі, а каля бліскачага носіка — два кусцікі прамых стрэлачак-вусоў. Кот у кнізе быў намалёваны ў ботах са шпорамі і шабляй на баку. Ну і кот-ваяка, ну і праява! Нехта з дзяцей не вытрываў і захоплена пачаў расказваць пра свайго старога рыжлага ката, які кожны вечар забіраецца на цёплую ляжанку і сонна мурлыкае песенькі...

— Каты і сабакі — нашы доб-

рыя сябры, — павучальна сказала Марыя Прохараўна. — Давайце яшчэ пачытаем пра іх кніжачку...

І яна стала нетаропка чытаць, думаючы пра нешта сваё. Але ў калідоры гримнулі дзверы. Марыя Прохараўна хутка закрыла кнігу, паправіла прычоску і глянула ў калідор. За дзвярыма дзеці ўбачылі высокага мужчыну ў кашушку і кашлатай шапцы-вушанцы. На вуліцы быў моцны мороз. Бровы, вусы незнаёмага прыпушыў іней. Мужчына пераступаў з нагі на нагу і маўчаў.

— Вам каго? — спытала Марыя Прохараўна.

Але мужчына не спяшаўся растлумачыць, што яму трэба, ён паглядаў на дзяцей і загадкава ўсміхаўся, нечага чакаў. І раптам пачулася жаласнае прыглушанае мяўканне — нібыта з шафы. Усе маўчалі і чакалі. І тады мужчына расшпіліў свой кашушок і асцярожна выняў з-за пазухі невялікае чорнае кацянё...

— Ледзь не замерзла, — спачувальна сказаў ён. — Я яго ля вашага дзіцячага садзіка выцягнуў з гурбы.

— Гэта не наша кацянё, — строга прагаварыла Марыя Прохараўна. — Гэта не наша...

— Ну і што ж! — здзівіўся мужчына. — Што з таго, што не ваша? Бярыце ды адагрэйце катафея... Куды ж мне яго несці?

— Куды хочаце. У нас тут дзеці. Мы не можам парушаць правілы гігіены...

Адубелае, бяздомнае кацянё

знясілена заплюшчыла вочы і мяўкала. Яно ўсё яшчэ дрыжэла ў вялікіх мужчынскіх руках. У яго, напэўна, падмерзлі лапкі. Мокрая поўсць зліпла на вузкай схуднелай мордачцы, і пацямнелыя шчылінкі каціных вачэй прасілі аднаго — літасці.

— Ну, што ж...

Мужчына закашляўся і нічога больш не сказаў. Ён толькі задумліва паглядзіў мокры кашушок, зноў сунуў яго за пазуху і сабраўся ісці.

— Бывайце здаровы, — нецярпліва кінула Марыя Прохараўна. Яна незадаволеная зачыніла за незнаёмым дзверы і патрабавальна пляснула ў ладкі:

— Сядайце, сядайце, дзеткі! Скончым казку пра нашага мілага смяшнага ката.

Але дзеці ўжо не слухалі казку...

ЛЯЛЬКІ

Кіёск стаяў побач са школай. У ім прадаваліся дзіцячыя цацкі. Сцены кіёска былі зроблены з тоўстага шкла, і ўсе лялькі пазіралі на вуліцу здзіўленымі блакітнымі вачыма. Вяртаючыся са школы, першакласніцы не маглі прайсці міма прыгожых лялек і прагна разглядалі іх.

...Тамара ўсміхалася. Многіх з гэтых захопленых «пакупніц» яна бачыла ля кіёска амаль штодзень — у чысценькіх школьных сукенках і вязаных шапачках, з партфелямі і сумачкамі, у якіх смачна, густа пахла хатнімі бутэрбродамі і новымі сшыткамі з першымі мілымі каракулямі... І ёй заўсёды хацелася распытаць, якая ў іх настаўніца, што яны вучаць на ўроках. Проста так распытаць, каб пачуць звычайную дзіцячую гаворку.

Усё аднак змянілася з тае пары, калі Тамара вярнулася з бальніцы... Цяпер яна не пазнавала сябе. Цяпер, калі малыя збіраліся перад акенцам кіёска і прыліпалі стрыжанымі галовамі і кірпатымі насамі да сіняватага шкла, Тамара або адварочвалася, або раззлавана гаварыла:

— Ну, чаго вы тут тырчыце ўвесь дзень? Усё роўна ж нічога купляць не будзеце.

І дзеці неахвотна і пакрыўджана адыходзілі. А яна аставалася адна — з лялькамі. Вялікімі і маленькімі, у модных сукенках, з доўгімі косамі і пышнымі бантамі. Усе яны блакітнымі наіўнымі вачыма глядзелі на вуліцу, а Тамары здавалася,

што лялькі пазіраюць на яе. І ў іх блакітных вачах бачылася ёй — ні то спачуванне, ні то дакор... Яна хмурылася, адварочвалася ад лялек і ўсё роўна ніяк не магла стрымаць сябе: плакала... Добра, што пакупнікі падыходзілі рэдка.

Ляльку-хлопчыка ў беласнежнай распашонцы, які тоненькім галаском клікаў «маму», Тамара схавала ў шэрую, з каляровай наклейкай каробку. Хай ляжыць у каробцы. Хай так больш не пазірае на яе, бездапаможна разводзячы сваімі тоўстымі ручкамі...

— Добры дзень! Тавар новы атрымалі?

Вясёлы жаночы голас паказаўся вельмі знаёмым. Яшчэ не павярнуўшыся да акна, Тамара ўспомніла: іхнія ложка ў палаце стаялі побач...

— Дзень добры, Паліна Маркаўна.

— Ну, як адчуваеш сябе, Томачка? Доўга ты пасля мяне яшчэ там ляжала?

— Дні чатыры... Пакідалі яшчэ, ды я папрасілася выпісаць.

— У цябе быў цяжкі выпадак... Першы раз гэта заўсёды так. А мне, бачыш, хоць бы што! — І, знізіўшы голас да шэпта, гарэзліва пабліскаваючы вачыма, Галіна Маркаўна гуліва сказала: — Баюся толькі, каб зноў не трапіць туды! А куды дзенешся: і так у хаце трое гарлапанаў!..

Тамара моўчкі пазірала на здаровую, шчаслівую жанчыну, у якой былі і дзеці, і муж, і якая зусім не шкадала таго, што адбылося з ёю там, у бальніцы. І цяпер круглы і задаволены твар яе, какетлівая ўсмешка і бесклапотны голас, і нават пах духоў выклікалі ў Тамары толькі непрыязнасць... Але гэтая жанчына ведала ўсё пра яе гора. І Тамара прызналася ёй:

— Не дарую сабе! Ніколі не дарую... Мне ж так хацелася хлопчыка!

Усмешка на твары жанчыны пагасла.

— Ну, а ён што? Задаволены? Цяпер пажэніцеся?

— Я яго цяпер не бачу...

Жанчына яшчэ нешта спытала і заспяшалася ісці:

— Як-небудзь яшчэ зазірну да цябе, Томачка.

— Я не буду тут болей працаваць...

Лялькі пазіралі на яе паранейшаму маўкліва — ні то спачувальна, ні то з горкім дакорам... Сярод іх не было толькі лялькі-хлопчыка, які ўмеў гаварыць адно-адзінае слова: ма-ма...

Будуйце, вадзіце свае цацачныя машыны, свае экскаватары, трактары, аўтобусы, дарагія нашы малышы! Добрыя і чалавечныя цацкі вам прапануе мінская фабрыка «Мір».

На здымку: Клара Шустоўская, ударнік камуністычнай працы фабрыкі цацан.

Фота Ул. Вяхоткі.

З СЫНОЎНІМ ПРЫВІТАННЕМ...

Аб людзях харошых

Заўсёды, калі я гляджу на карціну Б. М. Няменскага «Маці», я ўспамінаю гісторыю, якая адбылася з Юліяй Ботвіч, цёцяй Юляй. Удзельніцай гэтай гісторыі я не была, але ўсе падзеі, якія адбываліся ў Гомелі з цёцяй Юляй, мне добра вядомыя.

Вайна. Разбураны фашыстамі горад. Мітусяцца немцы. Яны адступаюць. На вуліцах не відаць мірных жыхароў. Але яны жылі, і не толькі чакалі, а і садзейнічалі вызваленню. Вось так жыла і цёця Юля з маленькай дачушкай Надзяй у напалавіну разбураным доме.

Цёця Юля была партызанская сувязная. Партызаны даручылі ёй даглядаць трох параненых, абгарэлых савецкіх лётчыкаў. Аднаго з іх хутка забрала пад сваю апеку суседка, а Дзмітрый Маравецкі і Пятро Агафонаў засталіся ў Юлі.

Як родных сыноў даглядала яна іх. Пятро і Дзмітрый сталі адчуваць сябе лепш. Яны ўжо самі маглі павярнуцца, самі маглі есці. Але нехта данёс, а мо і самі немцы прасачылі, што Юля мае сувязь з партызанамі. Вобвыс у доме. Ворагу не ўдалося знайсці «сыноў» цёці Юлі, бо месца знаходжання іх было вядома толькі ёй адной. Катаванні. Моцны ўдар па галаве. Апамятаўшыся, яна адчула нейкую незвычайную цішыню. Моцна балела пераносе.

Так на ўсё жыццё засталася глухой і з перабітым носам цёця Юля.

Хворая, яна не лічыла сябе хворай, бо ад яе жыцця залежала жыццё маленькай Надзі і параненых савецкіх лётчыкаў.

Нарэшце настаў радасны час — нашы войскі вызвалілі Гомель, а неўзабаве і ўсю Беларусь. Цёця Юля едзе з дзіцем у родную вёску Новы Двор. А тут у яе ні нала, ні двара, бо да вайны яна жыла і працавала ў горадзе на фабрыцы. Стала наймацца да людзей на розныя работы.

Расла Надзя. Пайшла ў школу. Я моцна пасябрала з ёй. Скончыўшы дзесяцігодку, мы сталі налегамі: працавалі ў сельскіх бібліятэках.

І вось аднойчы цёця Юля расказала мне гісторыю пра лётчыкаў. Мы з Надзяй рашылі адшукаць Агафонава і Маравецкага. І — адшукалі. Колькі было радасці! Пятро жыў ля Вільнюса, а Дзмітрый у Томску. Пачалі перапісвацца, абмяняліся фатаграфіямі, віншаваннямі. Цёця Юля пабывала ў гасцях у Пятра Агафонава. Пятро і Дзмітрый купілі ёй слыхавы апарат.

Надзя пераехала працаваць у Гомель і хутка забрала туды сваю маці.

З вялікай радасцю я адправілася ў студзені ў камандзіроўку на рэспубліканскія педагагічныя чытанні. Гэта была для мяне двойная радасць: і што я

член дэлегацыі, і што я пабываю ў Гомелі, пабачу Надзя і цёцю Юлю.

Другі паверх новага дома на Рэчыцкай шашы. З радаснай трывогай націскаю на кнопку званка. Надзя! Яна дома з маленькай Аленкай, якой усяго два тыдні. Добрая, утульная кватэра. Хутка прыйшла цёця Юля. Яна адводзіла ў дзіцячы садзік шумлівага ўнука Сярожу. Муж Надзі працуе настаўнікам.

— Вось мы ў якой кватэры жывём! Нам яе без чаргі далі за заслугі перад Радзімай, — кажа цёця Юля.

Цеплыні, чуласці, ветлівасці ў цёці Юлі столькі, што ў іхнім доме, мусіць, ніхто і ніколі не адчуваў сябе чужым.

Пачаліся расказы, пытанні, успаміны. Цёця Юля дастае з шафы маленькі жоўты чамаданчык. У ім поўна пісем, паштовак, віншавальных тэлеграм ад Агафонава і Маравецкага.

— Цяпер я напісала, каб не слалі яны мне грошай, бо жывём у дастатку, я атрымліваю пенсію. Бяры пачытай, што яны пішуць, — звярнулася яна да мяне.

Я прачытала некалькі пісем. Пятро Агафонаў ужо ў адстаўцы, жыве ў Рызе, Дзмітрый Маравецкі на старым месцы, у Томску. Кожнае пісьмо канчаецца словамі: «З сыноўнім прывітаннем!»

Алена ПАЖАРЫЦКАЯ,
выкладчыца
Бераставіцкага сельскага
прафтэхвучылішча.

ЛЕНИН, ДОБРА, ДОБРА...

Нататкі з падарожжа па Егіпту

Каір. Набярэжная.

Вось так з Асуана перавозяць бавоўну.

На базары.

Фота Г. Васілеўскай.

Дзяўчынкі з Асуана.

У Асуан прыехалі ноччу. Але мне не спалася. Хвалявалі дарожныя ўражанні. У вагоне, пакуль было светла, я не адыходзіў ад акна. На палях працавалі фелахі: убіралі кукурузу і бавоўну, аралі. Прылады, пры дапамозе якіх яны гэта рабілі, відаць, былі тыя ж, што і пры фараоне Рамзесе — серп, матыка, драўляны сук або саха, якую цягнуў ішак, вол ці вярблюд. З завязанымі вачыма па крузе таптаўся запрэжаны ў прывод ішак. Круцілася драўлянае кола, то напаўняючы вадой з Ніла гліняныя збаны, то ападражняючы іх. Са збаноў вада па прымітыўных латках сцякала ў раўчкі і на поле. Без гэтага жыццё б тут вымерла, як у пустыні, што жаўцее за ўрадлівымі палямі.

Але на той жа пустыні, што вякамі пагражала фелаху засыпаць пяском яго ўрадлівыя нівы, узняліся магутныя металічныя фермы электралаіній. Гэтыя гіганты, здаецца, гаварылі стомленаму працай пад афрыканскім пякучым небам фелаху:

— Пацярпі яшчэ крыху, гаротны чалавечка. Хутка ток з Асуана будзе падаваць ваду на твае нівы, а ў тваёй хаце заззяе электрычная лямпа, якую будаўнікі з Краіны Саветаў называюць лямпай Ільіча.

У студзені 1960 года па гэтай жа дарозе ў Асуан, па якой едзем мы, прыехалі савецкія будаўнікі: кваліфікаваныя рабочыя, інжынеры, геалагі. За імі эшалон за эшалонам рухалася магутная савецкая тэхніка: краны, бульдозеры, самазвалы. Над Нілам сярод гранітных гор за Асуанам пачалася вялікая будоўля.

Выбухі сярод гранітных скал абудзілі Нубійскую пустыню, якая раскінулася ад берагоў Ніла ў раёне Асуана да берагоў Чырвонага мора. З бедных нубійскіх і арабскіх вёсак на будоўлю прыйшлі жывёлаводы і былыя батракі феадалаў. Яны ўмелі запрэгчы ў драўляную саху вала, асядлаць ішака і вярблюда, але беларускі «Зубр» быў для іх вялікай загадкай. Савецкія рабочыя і інжынеры навучылі егіпцяў кіраваць сучаснай тэхнікай.

У майскія памятныя дні 1964 года Ніл быў перакрыты. У той час на будоўлі працавала 30 тысяч чалавек, у тым ліку 1850 савецкіх спецыялістаў.

Першая чарга будоўлі была закончана пры дапамозе 3000 буйных савецкіх машын: экскаватараў, бульдозераў, аўтама-

шын, самазвалаў, пад'ёмных кранаў, аўтакранаў, буравых станкоў, самавыгрузальных барж і помпаў. Зараз поўным ходам завяршаецца другая чарга будоўлі. У 1970 годзе Асуанская электрастанцыя поўнасцю ўвойдзе ў строй.

Вышынная плаціна і станцыя — гэта не толькі ток. Гэта і вада, якая ажывіць і ўжо ажывляе мільёны гектараў бясплоднай пустыні. Дзякуючы плаціне вышынёй у 111 метраў узнікла вадасховішча даўжынёй 500 кіламетраў і 10 кіламетраў шырынёй.

...Раніцой прабудзілі мяне гарластыя пёўні. Я не адразу ўцяміў, што знаходжуся ў Асуане, у адной з найлепшых сучасных гасцініц. Выйшаў на балконе. Метраў за 200 ад гасцініцы, над берагам Ніла, раскінулася вёска. Па вуліцы хадзілі куры, ішакі, авечкі. З вышыні балкона можна было бачыць, што робіцца ў хатах жыхароў вёскі: шмат якія мазанкі не мелі дахаў. На зямлі, без ніякіх подсілак, спалі покатам дзеці, тут жа і жывёла, тут жа ў вялікім чыгунае на вогнішчы гатавалася страва.

Да калонкі час ад часу са збанамі, радзей з вёдрамі, падыходзілі жанчыны, загорнутыя ў чорную матэрыю з галавы да пятаў. Яны напаўнялі посуд вадой, ставілі збан на галаву і, не падтрымліваючы яго рукой, неслі ў хату. Калі насустрач ішлі суседкі, яны адказвалі на прывітанне або размаўлялі. Рабілі гэта так проста, быццам на галаве ў іх модная прычоска, а не цяжкі збан з вадой.

У час падарожжа па Егіпту мне часта даводзілася бачыць, як жанчыны пры сустрацы з мужчынамі закрывалі твар сваёй чорнай вопраткай.

— Чаму гэта так? — спытаў я аднойчы гіда. Гід растлумачыў з усмешкай:

— Каран дазваляе любавачца хараством жанчыны толькі яе мужу. Дарэчы, той жа каран дазваляе мужчыну мець чатыры жонкі.

У гарадах такія шматжонныя сем'і ўжо рэдкая з'ява. Ды і апранаюцца жанчыны ў гарадах больш па-еўрапейску.

Але вернемся да будоўлі. Нас чакае аўтобус. Шафёр-араб, ветліва ўсміхаючыся, запрашае па-руску:

— Давай, давай! Адчуваецца, што хлопец працуе з нашымі рабочымі, але не зусім дакладна разумее сэнс гэтага слова.

У Каіры быў яшчэ больш смешны выпадак. Шафёр цэлы дзень вазіў нас па гораду, а ўвечары на развітанне пакланіўся і, ветліва ўсміхнуўшыся, сказаў:

— Здравствуйце!

Аўтобус апынуўся на ўзгорку. Перад намі адкрылася цудоўная панарама вышыннай плаціны: пенілася, падымала фантамы пырскаў скінутая з плаціны вада. Далёка, без канца і краю, сінела мора сярод бурай пустыні.

Пры ўездзе на будаўнічую пляцоўку мы ўбачылі вялікі плакат па-арабску і па-руску: «Тры асуанскіх агрегатаў работаюць на благо егіпецкага народа. Фірма Яшер Конкрет» і другі плакат побач, падпісаны той жа фірмай: «Благодарим вас, строители, и да поможет вам бог в строительстве второй очереди».

Бог як бог, але людзі, узброеныя савецкай тэхнікай, натхнёныя дружбай, сапраўды робяць цуды. Нам, турыстам з Беларусі, было прыемна бачыць тут тэхніку з маркай нашых заводаў. Я спытаў аднаго шафёра-араба:

— Ну, як самазвал?

Ён узняў вялікі палец і сказаў:

— Рускі добра, добра.

Дарэчы, у Каіры, Луксоры, Александрыі, на рынку ў арабскіх кварталах, на фабрыках віталі савецкіх турыстаў воклічамі: «Рускі добра, добра». Чаму «добра»? Калі па-руску, дык «харашо», дзівіліся мы, а потым даведаліся, што слова «добра» завезлі ў Егіпет яшчэ да будоўлі ў Асуане чэхі, якіх арабы лічылі за рускіх.

На будоўлі, якая раскінулася на 20 квадратных кіламетраў,

На Слановым востраве ля Асуана.

не так лёгка сустрэцца і пагаварыць з кім бы хацелася. Ды гэта, бадай, і лепш. Кожны чалавек тут варты ўвагі і пашаны. Вось працуе нейкая брыгада. Падыходзім, вітаемся. І традыцыйнае ў такіх выпадках, калі не ведаеш, з чаго пачаць гутарку, пытанне:

— Ну, як?

— Нічога,— прыжмурваючы вока ў бок сонца, адказвае савецкі спецыяліст.— Да сарака пяці можна трываць. Калі вышэй—горш.

А сёння якраз 45 градусаў у ценю. Праз падэшвы адчуваеш, як прыпякае зямля.

Даведваемся: наш размоўца—брыгадзір электрыкаў, інжынер Глеб Пятровіч Ануфрыеў.

— А гэта мой сябар Мухамед Абад,— прадставіў ён нам свайго арабскага памочніка.— Вучыўся ў Днепрапятроўску. Быў на практыцы ў брацку. Добра працуе. Неўзабаве ўступаю яму сваё месца.

Савецкіх спецыялістаў на будоўлі становіцца ўсё менш. Вось так, як Глеб Пятровіч, яны рыхтуюць кадры і перадаюць штурвал кіравання. І ў гэтым самая галоўная рыса бескарыслівай дапамогі людзей, выхаваных у духу ленинскай інтэрнацыянальнай дружбы і братэрства.

х х х

Парусная лодка «Нубія», нахіляючыся то на адзін, то на другі бок, даволі хутка слізгае па паверхні Ніла.

Мы плывём на заходні бераг ракі аглядаець гранітныя каменьяломні.

Малады чалавек Ахмат кіруе ветразямі. Яму дапамагае чатырнаццацігадовы хлопчык.

— Абдул!—крыкне часам Ахмат, і хлопчык ужо ведае, якое месца заняць у лодцы.

Ахмат—нубіец. Назва лодкі «Нубія»—назва яго вёскі пад Асуанам. Яго памочнік Абдул—сын сястры. Ён скончыў абавязковую цяпер пасля рэвалюцыі 1952 года пачатковую школу і вольна ўжо зарабляе.

Нубіец—азначае залаты. Але славацца нубійцы не гэтым. Славацца яны сваёй бездакорнай сумленнасцю. Калі нубіец знойдзе кашалёк з грашыма, то ён, хоць у яго кішэні няма і піястра, аддасць знаходку ў банк. Таму нубійцаў ахвотна прымаюць на працу ў магазіны, рэстараны, гасцініцы. Хай сабе рэч, пакінутая ў нумары, каштуе мільёны, нубіец на яе не паквапіцца.

Лодка Ахмату дасталася ў спадчыну ад бацькі. Дзесяць гадоў ён возіць на ёй турыстаў і курортнікаў. Асуан славіцца не толькі сваім гранітам і мармурам. Гэта вядомы ў свеце курорт. У студзені і лютым тут цёпла, але не гарача, плюс 18—20 градусаў, і няма дажджоў. Праўда, у Ніле купаюцца толькі

мясцовыя жыхары. У вадзе ёсць нейкія мікробы, якія пашкоджваюць печань белага чалавека. У егіпцянаў, відаць, з вякамі выпрацаваўся імунітэт супраць гэтай хваробы. Наш гід нубіец Мухамед Таха зачарпнуў з ракі шклянку вады і выпіў. Але нам не раіў гэтага рабіць.

— Калі ў вас быў апошні дождж?—спытаў я.

— О, гэтага ніхто не памятае. Можна, гадоў 50 таму.

Можна зразумець з гэтага, як важныя для фелаха вада, электрычнасць, пры дапамозе якой помпы гоняць ваду на палі.

Асуан—азначае ружовы граніт. Сюды за гранітам на парусных лодках прыязджалі егіпцяне з Мемфіса (Каіра) яшчэ ў тыя часы, калі фараоны будавалі піраміды і храмы. Гэта сізіфава праца. Нявольнікі спачатку выбівалі ў граніце дзіркі, потым заганялі туды кліны з дрэва цвёрдай пароды і залівалі вадой. Кліны разбухалі і рвалі граніт. Адзін абеліск 20 м даўжыні, які выразалі яшчэ пры жыцці Хачэпсут для яе храма, застаўся ляжаць з тых часоў. Мы хадзілі па гэтай каменнай глыбе, дзівіліся, як пры той тэхніцы вырывалі са скалы, перавозілі і ўзводзілі такія аграмадзіны.

— За тысячагоддзі Ніл бачыў шмат цудаў: узнімаліся піраміды, магутныя статуі і абеліскі, будаваліся ўсыпальніцы фараонаў, але ўсё гэта рабілася дзеля таго, каб раскашавацца на тым свеце. Тое, што стварае сёння егіпецкі народ пры дапамозе Савецкай краіны, робіцца для шчаслівага жыцця на гэтай зямлі,—разважалі мы, вяртаючыся з каменьяломняў у лодку.

Ахмат і Абдул чакалі. Яны прывіталі нас шчырымі ўсмешкамі, паднялі ветразі, і «Нубія» паплыла ў адваротны шлях.

Я зірнуў у зеленавата-жоўтую ваду Ніла і спытаў:

— Кракадзілы тут ёсць?

— Бываюць, але маленькія. Вышэй, дзе джунглі, там шмат кракадзілаў.

Мы плылі, любаваліся чароўнымі берагамі Ніла, каменным востравам, які сваёй формай нагадваў слана і таму меў назву Слановы.

— А ў вашай вёсцы,—спытаў я Ахмата,—ёсць ужо электрычнасць?

— Яшчэ пакуль няма, але будзе.

На беразе, развітваючыся з лодачнікамі, мы падаравалі нубійцу значок з партрэтам Леніна. Мы былі ўзрушаны яго хваляваннем. Ахмат прыклаў дарагі сувенір да скроні, потым да сэрца, потым стаў на калені і пацалаваў значок:

— Ленін, добра, добра!

Леанід ПРОКША

Ніна МАЦЯШ

Вясна

Была такая буйная вясна!
А я жыла, жыла—не разумела,
За што мяне абдорвала яна
Цнатлівай чысцінёй
чаромхі белай,
Яе агрузлых, хмельных
кутасоў
Таемнай ледзь улоўнаю
гаркотай.
На ўзлесках цвіў лілова-
сіні сон
І аддаваў мне ўсю сваю
пяшчоту.
А салаўі, пад смех
маладзіка,
Паілі сэрца слодыччу
шчымлівай.
Прымала ўсе дары мая рука
У няведанні наіўным і
шчаслівым.

...Цяпер дажджы дзяўбуць
маё акно,
Шматае вецер з дрэў
рудое лісце.
Дзень добры, любі!
Ведаю даўно,
Нашто вясна дарункамі
калісьці
Абсыпала мяне так
шчодрэ...

* * *

Чаму заўсёды ходзяць
разам,
заўсёды разам
боль і радасць!
Таму, што ёсць
святло і цемра!
Таму, што ёсць
жыццё і смерць!
Каб вечна прагнулі
мы шчасця
І болей даражылі ім!
Чаму
заўсёды ходзяць разам,
заўсёды разам
боль і радасць!

Ніна ТАРАС

* * *

Нашто ігра—я не хачу абману,
Я не хачу казаць, што не шкада
Мне той сцяжынкі, што ў вясняны ранак
Вяла нас, зачарованых, удаль.
Чагось не даглядзелі, не хацелі
Мы зразумець, а можа не змаглі,
Чагосьці ацаніць мы не сумелі
І дарагога нам не збераглі.
Ды не шкадуі—няхай бушуе сцюжа—
І гэты дзень, і многа год міне.
Міне наш боль.... Настане дзень, мой дружа,—
І будзе лёгка і табе, і мне.

* * *

Дружбы нельга прасіць,
Выглядаць на здзічэлых
дзірванах,
Нібы папараць-кветку,
Таёмна шукаць уначы:
Яна цябе знойдзе
Аднойчы,—
Зусім нечакана,—
Бы птушка,
Што сядзе
Падчас на тваім плячы.

Не палохай яе,
Падстаў асцярожна далоні,
Хай знянацку адчуе
Дыхання твайго цеплыню...
І чароўная сіла
Душу тваю шчасцем
напоўніць,
І, ўзмужнелы, ты пройдзеш
Праз пробы любога агню.

Рыгор ІГНАЦЕНКА

У лесе нярэдка сустракаюцца такія пні: кара на іх аблуплена, зрэз роўны. Ды і вышыня ў калена. Так і хочацца на такім пні адпачыць. А сядзеш — і ён тут жа пад табой рассыпаецца на рудую вільготную пацяруху, якая востра пахне ёдам.

Убачыў аднаго разу і Ваня такі пень.

— Лясны ўслон, — сказаў ён сабе і выцяў пень дубчыкам. А пень узяў ды і зайграў на розныя галасы. Быццам у ім сядзеў дзесяткай маленькіх гномікаў, якія весела ігралі на маленькіх скрыпачках.

— Вось дык дзіва! — сказаў Ваня і перацёг другі раз. Гнілы пень яшчэ веселей зайграў.

— Федзя! — паклікаў ён таварыша. — Хадзі сюды хутчэй!

Падыходзіць Федзя. Ваня і пытае:

— Бачыш пень?

— Бачу, — з недаўменнем адказвае той.

— Гэта не прасты

Мама, пачытай!

пень, — сур'ёзна тлумачыць Ваня, — а музычны. Цяпер ён маўчыць, а заха-чу — зайграе.

— Так вось і зайграе, — не паверыў Федзя.

— Зайграе, — запэўніў Ваня і лясную трэці раз. Пень і сапраўды зайграў. Твар Федзі расплыўся ў цікавай усмешцы.

— Дай і мне паспрабаваць, — тут жа папрасіў ён. Ваня працягнуў таварышу дубчык. Федзя размахнуўся і таксама ляснуў. Са шчыліны ў пні выпырхнулі рыжыя чмялі і са злосным гудзеннем накінуліся на дзяцей. Ваня з Федзем кінуліся наўцёкі, адмахваючыся рукамі, шапкамі. Федзя спатыкнуўся і ўпаў. Але тут жа падхапіўся і пабег за сябрам.

Дадому дзеці прыйшлі з успухлымі тварамі, быццам у гумавых лялек, што прадаюцца ў магазінах. А вінаваты быў ва ўсім гэтым музычны пень.

Кадр з кінафільма «Брыльянтавая рука».

...Раскінуўшыся на ложку, Сямён Сямёнавіч Цімошкін спіць цяжкім хмяльным сном. Жонка, Надзея Іванаўна, рашуча і злосна распранае яго. Раптам з кішэнкі з глухім стукам падае пісталет. У Надзеі Іванаўны падгінаюцца ногі ад страху. Яна ліхаманкава вытрасае штаны — з іх падаюць дзве запасныя абоймы да пісталета, шырокім веерам рассыпаюцца новенькія дзесяцірублёвыя купюры...

Чарговы дэтэктыў? Так, і не зусім так: гэта эпізод з новай дэтэктыўна-эксцэнтрычнай кінакаме-дыі «Брыльянтавая рука», створанай рэжысё-

рам Леанідам Гайдаем на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю, напісанаму ім у садружнасці з Міхаілам Слабадскім і Якавам Касцюкоўскім.

У ролі Сямёна Сямёнавіча здымаўся папулярны камедыіны акцёр Юрый Нікулін. Яго партнёры — вядомыя акцёры тэатра і кіно Ніна Грабешкова, Нона Мардзюкова, Станіслаў Чэкан, Анатоль Папанаў, Андрэй Міронаў, Раман Філіпаў.

Новая шырокаэкранная мастацкая кінакарціна «У дзень вяселля» па-стаўлена рэжысёрам Вадзімам Міхайлавым на кінастудыі «Ленфільм» па матывах аднайменнай п'есы Віктара Розава. Змест карціны, па сутнасці, укладваецца ў адну фразу: пакахала дзяўчына добрага хлопца, а потым даведалася, што ён кахае другую, і ў дзень вяселля вярнула жаніху свабоду. Але сапраўды таленавіты твор тым і вызначаецца, што ў перасказе патрабуе дадатковых не «што», а «як». Як пакахала, як рассталася? І яшчэ важна: якая дзяўчына, якога хлопца? Вось гэтыя «як» вельмі ярка і выразна напісаны В. Розавым. Характары герояў паказаны драматургам жыццёва, глыбока, з вялікай любоўю да гэтых людзей.

Галоўныя ролі ў фільме выконваюць Ларыса Маляваная, Анатоль Співак, Яўгенія Уралава, Леў Круглы, Віктар Аўдзюшка.

Выпускаецца на экраны рэспублікі і новая каларовая мастацкая кінастужка «Часы земляме-раў», створаная рэжысёрам Вальдэмарам Пуце на Рыжскай кінастудыі

па аднайменнаму раману класікаў латышскай літаратуры братоў Рэйнса і Маціса Каудзіт.

Дзея фільма адбываецца ў латышскай вёсцы сярэдзіны XIX стагоддзя. Гэта народная драма, якая раскрываецца ў знешне спакойным апавяданні, насычаным глыбокай філасофіяй, вострым асуджэннем несправядлівасці і асветленым мудрай усмешкай, апты-

Кадр з кінафільма «Часы земляме-раў».

НАША КАНСУЛЬТАЦЫЯ

У нашым часопісе № 2 за 1969 год была апублікавана юрыдычная кансультацыя «Ільготы цяжарным жанчынам і кормячым маці». Цяпер у рэдакцыю паступаюць пісьмы чытачак з просьбай дадаткова растлумачыць некаторыя пытанні заканадаўства аб працы. Змяшчаем некаторыя з гэтых пісьмаў, на якія адказвае кандыдат юрыдычных навук А. Хвастоў.

Як павінна аплатацца работа кормячай маці, калі яна па стану свайго здароўя пераведзена на іншую пасаду з ніжэйшай аплатай?

Т. ДАРАШКЕВІЧ (Светлагорск)

Калі хворага чалавека перавялі на іншую работу, з меншым заробкам, то парадак аплаты залежыць ад характару пераводу: на якую іншую работу пераведзен работнік, на пастаянную ці на часовую. Калі на пастаянную, то за ім на працягу двух тыдняў з дня пераводу захоўваецца ранейшы сярэдні заробак. У выпадку часовага пераводу (без шкоды для яго здароўя) яму за час пераводу, але не больш чым за 2 месяцы, выдаецца дапамога па бальнічнаму лістку. Дапамога выдаецца ў такім размеры, каб разам з заробкам на новай пасадзе яна не перавышала поўнага фактычнага заробку на ранейшай рабоце.

На кармленне груднога дзіцяці мне даецца дадатковы перапынак праз кожныя 3,5 гадзіны работы на 30 мінут. Дзіцяці ўжо 11 месяцаў. У дзіцячай кансультацыі мне сказалі, што калі дзіцяці споўніцца год, мне не выдадуць даведкі аб тым, што яго неабходна карміць грудзмі, і я не змагу атрымаць дадатковы перапынак. Ці правільна гэта?

М. ЗОРЫНА (г. Барысаў)

Не, няправільна. Перыяд кармлення дзіцяці грудзмі не абмежаваны ніякім календарным тэрмінам (напрыклад, 9-ю месяцамі або годам). Указаная льгота павінна прадастаўляцца на працягу ўсяго перыяду фактычнага кармлення дзіцяці

грудзмі, колькі б ён ні працягваўся. У неабходных выпадках факт кармлення дзіцяці грудзмі можа быць пасведчаны той лячэбна-прафілактычнай установай, якая мае права выдачы бальнічных лістоў для прадастаўлення водпуску па цяжарнасці і родах, або дзіцячай поліклінікай.

Я працую даяркай у саўгасе. У мяне чацвёрта дзіця ўзростам ад 3 да 9 год. Муж са мною не жыве. Ці мае права адміністрацыя саўгаса прыцягваць мяне да начных работ на ферме?

Л. КРУПЯНKOBA (Горацкі раён)

Згодна дзеючага заканадаўства аб працы не дапускаецца начная работа цяжарных і кормячых грудзмі жанчын. Аднак гэта не азначае, што адміністрацыя і мясцовы камітэт прафсаюза, улічваючы канкрэтныя акалічнасці, не могуць вызваліць тую ці іншую работніцу ад начной работы і ў іншых выпадках.

У студзені 1969 года я часова, на перыяд хваробы штатнай работніцы, прынята на работу прыбіральшчыцай магазіна. Прыкладна ў пачатку чэрвеня гэтага года мне павінны былі б прадаставіць водпуск па цяжарнасці і родах. Ці змагу я атрымаць яго, калі да наступлення права на водпуск буду зволена з работы?

І. ГЕРМАНОВІЧ (Салігорск)

Водпуск па цяжарнасці і родах з выплатай дапамогі прадастаўляецца як пастаянным, так і часовым работніцам і незалежна ад іх членства прафсаюза і стажу работы.

Адзінай умовай для атрымання ўказанай дапамогі з'яўляецца знаходжанне на рабоце. Дапамога таксама выдаецца, калі непрацаздольнасць наступіла ў дзень звальнення работніцы. Аднак трэба мець на ўвазе, што заканадаўства забараняе звальненне цяжарных жанчын без спецыяльнага на тое дазволу прафсаюзных органаў.

ТЭАТР „РАМЭН“ У МІНСКУ

Тэатр «Рамэн» сёлета пабываў на гастроліх у Мінску.

Актрыса тэатра «Рамэн»
Ляля Баброва.

Сцэна з п'есы «Чатыры жаніхі».

Кадр з кінафільма «Гэта было ў разведцы».

Карціна расказвае пра каханне і вернасць, пра пошукі сэнсу жыцця, свайго месца на зямлі. І яшчэ — пра суровы і цудоўны край — Запаляр'е, пра зямлю мужных, моцных і няпростых людзей. Галоўныя ролі выконваюць Тамара Соўчы і Аляксандр Паўлаў.

Самых юных асабліва зацікавіць новы шырока-экранны мастацкі кінафільм «Гэта было ў разведцы», створаны рэжысёрам Львом Мірскім на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горькага па сцэнарыю Вадзіма Труніна.

Гэта яркая, хваляючая кінааповесць аб падзвігах дванаццацігадовага разведчыка Васі Коласава ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

У ролі Васі здымаўся маскоўскі школьнік Віця Жукаў.

З зарубешных кінастужак на экраны рэспублікі будуць дэманстравацца «Вымушаная прагулка» (Польшча), «Месца сустрэчы — Жэнева» (ГДР), «Герані» (ГДР, Венгрыя і Югаславія), «Забойства, якое ніколі не будзе забыта» (ГДР).

Р. КАПЛЯ

містычным народным гукарам.

У галоўных ролях здымаліся папулярныя кінаакцёры Вія Артманэ і Эдуард Павулс.

Убачаць глядачы і новую мастацкую кінааповесць «Прага над ручаём» вытворчасці кінастудыі «Масфільм». Аўтар сцэнарыя — Юліу Эдліс, рэжысёры — пастаноўшчыкі — Юрый Калеў і Канстанцін Осін.

ШЧАСЦЕ УМРЫХОН ІБРАГІМАВАЙ

Нараджэнне дзяўчынкі ва ўзбекскай сям'і раней лічылася «карай алаха». Да рэвалюцый жанчына ва Узбекістане была маўклівай затворніцай, пазбаўленай элементарных чалавечых правоў. Яна не магла паяўляцца з адкрытым тварам. Сонца, святло закрываў ад яе чачван — густая сетка з конскага воласу. Узбечка была нявольніцай у сям'і. Яе маглі забіць бацька або браты, муж або свёкар, і ніякі суд не пакараў бы іх за гэта.

Савецкая ўлада разняволіла жанчыну-узбечку, і яна шырока зірнула праманістымі вачыма на свет, увайшла ў вялікае жыццё.

Мы раскажам вам пра шчаслівы лёс Умрыхон Ібрагімавай, простае узбечкі, гаспадыні сваёй краіны.

У родны кішлак з шумнага, зялёнага Ташкента дзяўчына прыехала пад вечар. Дарогай яна ўвесь час адкрывала сумачку, вымала з яе дыплом, яшчэ і яшчэ раз чытала: «Выдадзен Ібрагімавай Умрыхон у тым, што яна скончыла поўны курс Ташкенцкага транспартнага інстытута».

І цяпер, хуценька крочачы да роднага дома, яна прыціскала да грудзей сумачку з запаветнай кніжкай у цёмна-сінім каленкоры. Штурханушы веснічкі, Умрыхон ступіла на драўляны масток, перакінуты цераз арык. Убачыўшы на завітай вінаградзе тэрасцы маці, кінулася да яе, уткнулася тварам ёй у плячо, заплакала.

— Ты не здала экзаменаў, дачка мая? — прастагнала Мухарам.

— Даруй, мама, я ад радасці, — скрозь слёзы, шчасліва ўсміхаючыся, гаварыла дзяўчына. — Здала, здала, глядзі, вось дыплом!

З палёгкай уздыхнула жанчына, асцярожна раскрываючы хрусткую вокладку.

— Ідзі, любая, у дом, а я пабягу да суседзяў. Няхай усе ведаюць, што дачка старой Мухарам і нябожчыка дэхканіна Ібрагіма стала інжынерам!

...У дом сыходзіліся жанчыны і дзяўчаты. Абдымалі, цалавалі Умрыхон, віншавалі з заканчэннем інстытута. Прышлі сівабародыя дзяды-аксакалы, каб зірнуць на першага ў кішлаку інжынера чыгуначнага транспарту. З іх сялення выйшлі настаўнікі, урачы, аграномы і заатэхнікі, а вось чыгуначнага інжынера яшчэ не было. Вядома, усе яны ведаюць Умрыхон, сціплюю, працавітую дзяўчыну, але ж цяпер яна яшчэ і інжынерша.

На дастархане з'явіліся кок-чай, ласункі. І пацяклі, зажурчэлі бясконцыя размовы. Жанчыны распыталі пра вучобу, дзе яна будзе працаваць.

— Чулі пра станцыю Рахімава? — спытала Умрыхон. — Буду там дзяжурнай.

— Выходзіць, дачка, станеш начальнікам над паяздамі? — вымавіла сямідзесяцігадовая суседка Міхрыніса. Яна адставіла піялу і ціха, нібы сама сабе, сказала:

— Дзякуй нашай уладзе, Леніну вялікаму наш нізкі паклон. За Умрыхон, за ўсіх жанчын. — Дзве буйныя слязы выкаціліся са старых вачэй Міхрынісы і затрымаліся ў глыбокіх маршчынах твару.

Што бачыла яна, бабуля Міхрыніса, у сваім жыцці? Як і мільёны іншых жанчын Сярэдняй Азіі, да Савецкай улады яна нічым не адрознівалася ад нявольніцы. Звярыныя законы шарыята душылі ў жанчыне ўсё чалавечае. Жыццё яе было ў поўнай уладзе бацькі, брата, мужа, якія маглі яе прадаць, падараваць, як рэч, падвергнуць страшэнным катаванням або проста забіць, і ніхто б іх не пакараў. Ісламскае цемрашальства закрывала твар жанчыны чачванам і паранджой. Яна не магла выйсці за высокі гліняны дувал, сказаць слова пры мужчыне.

— Раскажыце пра сябе, — папрасілі старую жанчыну дзяўчаты. — Як вы жылі, як замуж выходзілі?

— Як жыла? Як замуж выходзіла? — усміхнулася бабуля. — Не было ў нас раней жыцця, і замуж не выходзілі, нас выдалі. Дванаццаць год мне было, калі прадалі мяне саракагадовому мужчыну.

Бабуля падперла маршчыністыя шчокі жылістымі рукамі, задумалася. І раптам заспявала песню пра няшчасную жаночую долю. Жудасна і страшна становілася ад песні. А яна расла, шырылася, вярэдзіла душу. Перад слухачамі раскрываўся лёс дзяўчынкі, прададзенай за калым злоснаму і каварнаму чалавеку. Была яна стройная і прыгожая, як вішня ў квецені, але твару яе ніхто не бачыў: яго закрываў чачван. Нават сама яна не ведала пра сваё хараство, бо ніколі не глядзелася ў люстэрка. Муж і старэйшыя яго жонкі білі яе да паўсмерці. К трыццаці гадам яна становіцца бабуляй. Але тут узышла над Узбекістанам, над усёй Сярэдняй Азіяй, над усёй Савецкай краінай новае сонца — сонца Вялікага Кастрычніка, і загучэла ў кішлаках песня рэвалюцыйнага паэта Хамзы:

Здымі чыміт, адкрыў свой твар,
Для ўсіх прыгожай будзь.
Парві жалеза кайданоў,
Свабоднай, вольнай будзь!

Ірваліся кайданы іслама, руйнаваліся спрадвечныя законы шарыята. У гарадах і паселішчах палалі кастры. Вызваленыя партыяй Леніна жанчыны кідалі ў іх паранджы, чачваны, палілі сваё страшэннае мінулае.

Кінула ў агонь паранджу і жанчына, пра якую спявала Міхрыніса. А можа гэта

была сама Міхрыніса, і песню спявала яна пра сябе? Хто ведае!

Скончыўшы спяваць, бабуля загаварыла:

— Гляджу я на вас, дачушкі, і сэрца радасцю поўніцца. У добры, светлы час вы нарадзіліся. Свабоднымі выраслі.

Так, гэта ўжо нікога не здзіўляе: узбечка-інжынер, доктар навук, заслужаная артыстка, машыніст цеплавоза, дэпутат Вярхоўнага Савета, міністр, нарэшце — прэзідэнт рэспублікі Ядгар Насрыдзінава!

І як тут не ўспомніць жанчын суседніх усходніх краін — Афганістана, Ірана, Пакістана, жыццё якіх праходзіць у затворніцтве, пад паранджой.

...Умрыхон Ібрагімаву цягнула да новай справы, цяжкай і радаснай. Не скарыстаўшы месячны водпуск пасля дзяржаўных экзаменаў, яна сабрала свае студэнцкія канспекты, сціплыя дзявочыя ўборы і паехала ў Рахімава. На станцыі дзяўчыну сустрэлі радасна, як і ўсюды сустракаюць маладых спецыялістаў, на якіх ускладаюцца вялікія надзеі.

Першыя тыдні пайшлі на знаёмства з гаспадаркай, з людзьмі. І некалькіх непрыкметна, паволі Ібрагімава ўвайшла ў калектыв. Да яе пацягнуліся людзі. Здаўшы вахту, яна памагала завочнікам тэхнікумаў і інстытутаў, прыводзіла ў парадак станцыйную тэхнічную дакументацыю. Мясцовы камітэт даручыў ёй арганізаваць грамадскі кантроль, і малады інжынер з захапленнем узялася за справу. З яе дапамогай было скончана з залішнімі прастоямі вагонаў пад грузавымі аперацыямі, наведзен узорны парадак у пуцявой гаспадарцы. Сельская жыхарка, яна прывіла чыгуначнікам любоў да зялёнага сябра, арганізавала вясной і восенню пасадку дэкаратыўных і плодовых дрэў на станцыі і ў пасёлку.

У Рахімаве расцвіў яе талент арганізатара. Неўзабаве пра Умрыхон загаварылі ў Ташкенцкім аддзяленні чыгункі, як пра лепшую дзяжурную па станцыі, яе ставяць у прыклад іншым.

Неўзабаве Ібрагімаву пераводзяць на адказны пост паязнога дыспетчара Ташкенцкага аддзялення чыгункі. Зраднілася Умрыхон з работнікамі станцыі, але дружба дружба, а служба служба. Цяпер яна камандзір паўночнага ўчастка Ташкент — Чэнгельды, самага цяжкага, грузанапружанага.

Няспынная вучоба, упартае авалодванне перадавымі прыёмам руху паяздоў вылучаюць Умрыхон у лік лепшых дыспетчараў не толькі аддзялення, але і ўсёй Сярэднеазіяцкай чыгункі. Яна прагна імкнецца да ведаў, нават у час экскурсійнай паездкі ў Польшчу і Чэхаславакію знаходзіла гадзіну-другую, каб пабываць на чыгуначных станцыях, дыспетчарскіх участках, пазнаёміцца з вопытам эксплуатацыйнай работы.

На транспарце зазнала маладая узбечка радасць творчай працы. Тут прыйшло да яе і вялікае асабістае шчасце — яна выйшла замуж за памочніка машыніста Ташкенцкага лакаматыўнага дэпо Ахунджана Мірзакарымава, чыстага душой і помысламі камсамольца.

Па светлай і прамой дарозе ідзе гаспадыня свайго лёсу інжынер Умрыхон Ібрагімава.

А. ЮДАНАУ

ХЛОПЧЫК пабудаваў у кухні аўтобус з крэслаў, але яму патрэбны пасажыры. Апрача лялек, медзведзяці, ката і сабакі, якія ўжо занялі месцы, яму хочацца бачыць пасажырам свайго аўтобуса і маму. «На якое крэсла ты сядзеш? Ці купіла ты білет, да якога прыпынку збіраешся ехаць?» І калі маці адказвае на пытанні з ахвотай, калі яна займае сваё месца ў «аўтобусе», то дзіця адчувае сябе самым шчаслівым на свеце. Маці падначальваецца ўсім правілам гульні і сваімі паводзінамі заахвочвае сына.

У гульні тояцца вялікія педагогічныя магчымасці. Яна можа выклікаць такое моцнае эмацыянальнае перажыванне, што чалавек забываецца і пра свой узрост, і пра сваё становішча. А чым жа тады з'яўляецца гульня для тых, якім пяць, сем або дзесяць год?

Дзеці наогул дзейныя. З навакольным асяроддзем іх знаёмяць учынкі дарослых, якіх яны імкнуцца пераймаць ва ўсім. І гэтак жадаюць яны ажыццяўляць у гульні. Дзеці не цікавяцца вынікам сваіх дзеянняў. Для іх важны сам працэс: ездзіць на кані, лятаць у ракеце, плыць на параходзе. Такім чынам яны знаёмяцца з разнастайнымі ўласцівасцямі рэчаў і з'яў, праяўляюць самастойнасць, кемлівасць, знаходлівасць, ініцыятыўнасць. Правільна арганізаваныя гульні развіваюць у дзяцей уяўленне і фізічную сілу. Рукі ў іх становяцца мацнейшымі, цела больш гібкім, вочы больш назіральнымі. У іх выпрацоўваюцца эстэтычнае чутцё, музычны густ, рытмічнасць у рухах. Гульня падрыхтоўвае дзяцей да вучобы, а школьнікаў — да працы. Яна звязана з іх інтарэсамі і прыносіць ім вялікае задавальненне. У гэтым заключаецца яе псіхалагічны сакрэт. Таму ўсе клапатлівыя бацькі павінны ўмець гуляць са сваімі дзецьмі, ведаць дакладна сваё месца ў іх гульні, выкарыстоўваць дзіцячую забаву ў педагогічных мэтах.

На жаль, мы, дарослыя, вельмі несур'ёзна ставімся да гэтага роду дзіцячай дзейнасці. Не звяртаем дастатковай увагі, як і ў што гуляюць нашы дзеці, не падзяляем іх думак і пачуццяў, выкліканых перажытым, вельмі часта не адказваем своєчасова на хваляючыя іх пытанні.

Бацькі могуць самі арганізаваць гульню і кіраваць ёю, не прымаючы ў ёй непасрэднага ўдзелу, але могуць таксама накіроўваць яе пры дапамозе дзіцяці, якое ўзяло на

сябе камандную ролю. Гэты варыянт вельмі зручны, таму што думка, умела паддзена дарослым, здаецца дзіцяці яго ўласным вынаходствам.

Бацькі могуць удзельнічаць у гульні і як нейтральныя асобы — дарадчыкі, кансультанты або пасрэднікі. Ха-

ім так упарта, што старэйшыя дзеці ўступаюць ім.

У аснове многіх гульняў ляжыць элемент спаборніцтва. У гэтых выпадках важна, каб гуляючыя былі прыблізна аднаго ўзросту, у адваротным выпадку цікавасць да гульні знікае. Калі розніца ва ўзросце вялікая, то ста-

Добры педагог умела спалучае гульню з працай. Дзяўчынкі, напрыклад, з захапленнем гуляюць у лялькі, апыраюць іх, распранаюць, купаюць. Можна яшчэ ў самым раннім узросце навучыць іх шыць сукенкі лялькам.

І яшчэ адна вельмі важная ўмова: трэба ўмець падбіраць дзецям цацкі. Цацка, як і кніга, заключае ў сабе вялікі педагогічны зарад. Звычайна мы старанна падбіраем кнігі для бібліятэчкі нашых дзяцей, але цацкі купляем без разбору. Трэба ўзважыць, што дасць ім новая цацка, з чым яна іх пазнаёміць, што новае ім раскрыве. Мае значэнне не колькасць, а якасць гульняў і цацак. Іх не павінна быць шмат, а калі набралася больш, чым трэба, то лепей прыняць тую з іх, якія ўжо надакучылі дзецям, і толькі праз некаторы час зноў дастаць.

Гульня — неабходнае сілкаванне для ўсебаковага развіцця дзяцей. І мы павінны ацаніць гэту патрэбу, накіраваць яе, удзельнічаць у ёй. Такім чынам мы зусім не прыкметна ўстанавім паміж сабой і дзецьмі моцную сувязь і давер, якія памогучы нам у нашай выхаваўчай рабоце.

[«Болгарская женщина»].

ЦІ ўМЕЕМ МЫ ГУЛЯЦЬ З ДЗЕЦЬМІ?

ця яны знаходзяцца «па-за гульнёй», але кантроль за яе развіццём будзе знаходзіцца ў іх руках. Часам у гульні з дзецьмі маці або бацька могуць узяць на сябе і камандную ролю. Незалежна ад месца, якое яны займаюць у гульні, бацькі павінны даваць ёй напрамак. Важна толькі, каб гэта не было назойліва. Ва ўсіх выпадках адносіны дарослых да гульні, да дзіцячых выдумаў, да эмоцый і перажыванняў павінны быць сур'ёзнымі і ўважлівымі. Неабдуманымі ўчынкамі, рэплікамі, часам нават позіркамі бацькі могуць адбіць у дзіцяці жадаанне гуляць, сапсаваць яму настрой.

Уменне гуляць з дзецьмі заключаецца не толькі ў непасрэдным умяшанні, але і ў стварэнні ўмоў для гульні. Напрыклад, самым маленькім для таго, каб яны маглі «фармаваць» чыгуначныя саставы, «вадзіць» грузавік, неабходна перш за ўсё свабоднае месца ў пакоі. Калі куплена новая гульня, бацькі павінны ўважліва вывучыць яе, засвоіць і растлумачыць яе правілы дзецям. Назіральныя бацькі ведаюць, што дзеці імкнуцца да пераадолення перашкод і цяжкасцей, а калі іх няма, то гульня хутка надакучвае. Не выпадкова пры размеркаванні ролей дзеці хочуць выконваць самыя цяжкія, якія даюць ім магчымасць актыўна дзейнічаць. Усім вядома, што дзяўчынкі любяць гуляць у «дочкі-мамы», але кожная з іх хоча быць мамай. І нярэдка малыя настойваюць на сва-

рэйшым дзецям будзе сумна гуляць у гульні, цікавыя малым, і наадварот. Вельмі важна ўмець уносіць у гульню з дзецьмі гумар, бо ён садзейнічае павышэнню настрою ва ўсіх гуляючых. Трэба памятаць, што дзеці асабліва цэняць жарт і смех.

Мне хараша вясной.

Фотаэцюд Алега Когалы.

НІНА УРГАНТ

Ніна Ургант — заслужаная артыстка РСФСР. Яна прыгожая, вельмі жаночая, абаяльная, разумная. І апошні штрих да партрэта: яна цудоўна спявае. І вось гэтая мілая, таленавітая актрыса да нядаўняга часу была знаёма толькі ленинградцам па спектаклях тэатра імя Ленінскага камсамола. Цяпер яе ведаюць мільёны савецкіх і замежных гледачоў. Гэтую вядомасць прынесла ёй роля маці Валодзі з фільма «Уступленне». А яна ж і раней здымалася ў кіно (кінакамедыя «Утаймавальніца тыграў» і ў экранізацыі гогалеўскага «Шыняля»), але астатняя дзесьці за кадрам, не прыкметная гледачамі.

Што ж здарылася? Можна ў тых двух фільмах яна іграла дрэнна, а тут — добра, таму і прыйшоў поспех? Не, проста гэтыя былі не яе ролі. Толькі тонкая псіхалагічная роля яе гераіні ў фільме «Уступленне» дала на поўную сілу раскрыцця яе таленту.

І вось перад намі з'явілася на экране спачатку прыгожанькая, какетлівая, а потым змучаная, пастарэлая, няшчасная жанчына. Актрысе па ролі трэба было шмат плакаць. Як лёгка тут было збіцца

на меладраматычны тон, сыграць слязлівую, легкадумную дамачку, якая лёгка адгукаецца на першы заклік мужчыны. Дзе ўжо тут да сімпатый гледачоў! Але ўспомніце, мы ж ні разу не асудзілі гераіню Ургант, хоць яна і заслугоўвала ўсялякай ганьбы. Нам толькі да болю шкада гэтую непрыстасаваную да цяжкасцей, душэўна неабароненую жанчыну, якая так хоча шчасця і ў надзеі сустрэць яго робіць адну памылку за другой.

— Тут актрыса зрабіла больш, чым я напісала, — сказала Вера Панова, убачыўшы Ургант у фільме. — Яна са здзіўляючай чуласцю і душэўнай чысцінёй аднеслася да маёй гераіні і дабілася выдатных вынікаў. У экранізацыі вобраз не толькі нічога не страціў, але і ўзбагаціўся:

Выступленне актрысы ў гэтым фільме можна па праву лічыць яе дэбютам у кіно.

Затым з'явілася работа Ургант у карціне «Знаёмцеся, Балуюць!». І хоць сам фільм не прынёс вялікай радасці гледачам, ім запомнілася верная спадарожніца галоўнага героя. Гэтую ролю з уласцівым ёй лірызмам і мяккасцю выканала Ніна Ургант.

Цікавай была работа актрысы і ў кінакарціне «Пакуль жывы чалавек». У вобразе Кацярыны Н. Ургант удалося

Ніна Ургант у ролі Вары ў фільме «Гарачы ліпень».

паказаць складаны лёс жанчыны, якая, зрабіўшы вялікую памылку, здолела пад уплывам добрых людзей усвядоміць яе, знайсці верны шлях, пачаць новае жыццё.

Запомнілася гледачам Ніна Ургант і ў фільме «Маці і мачыха». Тут яна іграе прыгожую жанчыну Аўчарэнка, якая ў пагоні за «лёгкім жыццём» адмаўляецца ад роднай дачкі, аддаўшы яе на выхаванне ў дзіцячы дом. Але, па прыродзе чалавек добрай душы, яна пакутуе ад згрызот сумлення і вяртаецца ў родныя мясціны, каб забраць дзіця...

У 1965 годзе Н. Ургант знялася ў ролі Вары ў мастацкай кінастужцы «Гарачы ліпень». А зусім нядаўна мы бачылі яе ў беларускай кінакарціне «Я родам з дзяцінства». Вобраз Людмілы Іванаўны, створаны актрысай у гэтым фільме, у нечым пераклікаецца з вобразам маці Валодзі з карціны «Уступленне». Гэта таксама жанчына, якая абяздолена вайной, аднак захавала душэўную стойкасць, мужнасць, жыццёлюбства...

Цяпер Ніна Ургант здымаецца ў мастацкай кінакарціне «Вайна пад дахамі», якую ставіць на «Беларусьфільме» рэжысёр Віктар Тураў па сцэнарыю Аляксандра Адамовіча.

НАПЕРАКОР думцы некаторых бацькоў дзіця не «расце само». Яму патрэбны не толькі адпаведныя ўмовы, але і клапацілівы, вельмі ўмелы догляд.

Маці і навароджаны павінны знаходзіцца пад пастаянным урачэбным назіраннем. Такое назіранне неабходна не толькі ў час родаў і адразу пасля родаў, але ўжо з першых месяцаў цяжарнасці.

ЦЯЖАРНАСЦЬ

Гігіена цяжарнай жанчыны. У час цяжарнасці жанчына павінна асабліва строга выконваць правілы гігіены. Некалькі разоў на дзень трэба падмывацца гатаванай цёплай вадой, па меры магчымасці штодня купацца ў цёплай вадзе (35—36° Цэльсія), але не вельмі доўга, і пры гэтым добра намыльваць скуру. Моцны душ і абліванне халоднай вадой проціпаказаны. На працягу апошніх 6 тыдняў цяжарнасці купанне замняецца абмываннем цела цёплай вадой або слабым цёплым душам.

Грудзі, асабліва ў апошнія 4 месяцы, трэба часцей абціраць ватай, змочанай цёплай вадой, а затым націраць спіртам і алеем, каб умацаваць саскі і прыгатаваць іх да кармлення дзіцяці.

У час цяжарнасці жанчына не павінна кідаць работу. Трэба толькі пазбягаць рэзкіх рухаў, падымання цяжараў, штурханіны.

Не рэкамендуецца доўга стаць, хутка хадзіць (каб не спатыкнуцца і не ўпасці), ездзіць на веласіпедзе, катацкім, возе, а таксама доўга шыць на нажной швейнай машыне.

У гэты перыяд жанчына не

павінна працаваць у начны час, у дрэнных санітарных умовах, напрыклад, у душных памяшканнях хімічных прадпрыемстваў, у друкарнях, шахтах.

Цяжарная жанчына знаходзіцца пад абаронай спецыяльных законаў, якія ахоўваюць яе здароўе і здароўе дзіцяці.

Цяжарную жанчыну можна звольніць з работы толькі ў

выключных выпадках. Яна мае права перайсці на больш лёгкую работу на тым жа прадпрыемстве. Нельга таксама знізіць папярэдняй заробтнай платы, незалежна ад таго, якую работу яна будзе пры гэтым выконваць.

Жанчына мае права на дэкрэтны адпачынак, у час якога ёй нельга працаваць нават пры ўмове, калі б яна сама згадзілася на гэта.

На працягу апошніх 6 тыдняў перад родамі нельга мець палавых зносін, таму што гэта можа быць прычынай заўчасных родаў.

Некаторыя сцвярджаюць, што ў час цяжарнасці не трэба лячыць і вырываць зубы. З гэты-

мі шкоднымі забабонамі трэба весці барацьбу. Іменна ў час цяжарнасці зубы лёгка псуецца і трэба пра іх клапаціцца, часцей кантраляваць, лячыць, а ў выпадку патрэбы вырываць. Гнілыя зубы могуць быць прычынай небяспечнага для жыцця пасляродавага септычнага заражэння.

Харчаванне. Характар харчавання цяжарнай жанчыны вельмі ўплывае на развіццё плода, на стан здароўя маці пасля родаў, а таксама на здароўе дзіцяці. У час цяжарнасці трэба харчавацца перш за ўсё малочнымі прадуктамі (малако, сыр, масла), больш есці гародніны, фруктаў, а мяса і мучных страў

УРАЧ РАІЦЬ

мяса, вострых прыпраў, смажанай рыбы і соусаў, прыпраўленых падсмажанай мукой. На працягу 2 апошніх месяцаў абмяжоўваюць колькасць солі і ўсякага роду вадкасцей, а павялічваюць ужыванне прадуктаў, багатых на вітамін С.

Наогул у час цяжарнасці трэба есці часцей, але пакрыху.

У многіх цяжарных жанчын паяўляецца схільнасць да запору. Слабіцельныя сродкі ўжываць нельга: гэта можа быць прычынай выкідыша або заўчасных родаў. Каб адрэгуляваць

МАЦІ І ДЗІЦЯ

па магчымасці менш. Лепш за ўсё ў гэты час есці жытні хлеб. Як можна з'ядаць не больш чым 1—2 на дзень. Вельмі карысна трэска і пячонка. Можна есці кіслае і салёнае, калі ў цяжарнай ёсць апетыт на гэта, не трэба есці вострую ежу часта або памногу.

Курэнне, а таксама ўжыванне спіртных напіткаў катэгарычна забараняюцца! Нельга піць не толькі гарэлку і віно, але нават піва, таму што яно шкодзіць развіццю плода. Трэба пазбягаць частага ўжывання фасолі, гароху, капусы, бо яны выклікаюць уздуцце жывата і цяжка ператраўляюцца.

У другой палавіне цяжарнасці трэба адмовіцца ад смажанага

работу страўніка і кішэчніка, рэкамендуецца выпіць нашча шклянку гатаванай вады або кампоту са сліў.

У час цяжарнасці нельга без прадпісання ўрача прымаць ніякіх лякарстваў.

Цяжарным жанчынам ні ў якім разе нельга насіць круглых падвязак ні над, ні пад калянамі, бо гэта парушае кровазварот у нагах. Замест звычайных паясоў для панчо лепей насіць спецыяльны падтрымліваючы бандаж (пояс). Для некаторых цяжарных жанчын ён проста неабходны. Яго павінны насіць усе жанчыны з адвіслым жывотом, а таксама тыя, у якіх баліць крыж або некалі была аперацыя брушной поласці.

З О Б

Зоб — гэта павелічэнне шчытападобнай залозы, якое нярэдка суправаджаецца радам функцыянальных расстройстваў у арганізме. У чалавека шчытападобная залоза з'яўляецца асноўным рэгулятарам абмену еду, што паступае ў арганізм пераважна з ежай. У некаторых мясцовасцях, дзе па розных прычынах паступленне еду ў арганізм значна зніжана, шчытападобная залоза можа змяніцца, павялічыцца, нібы прыстасоўваючыся да недахопу гэтага мікразэлемента.

Зоб можа быць мяккі, шчыльны, часам цвёрды. Ён іншы раз апускаецца ніжэй ключыц.

Па агульных сімптомах зоб можа быць эўтырэоідным (без парушэння функцыі шчытападобнай залозы), гіпертырэоідным (функцыя шчытападобнай залозы павышана) і гіпатырэоідным (з паніжэннем функцыі шчытападобнай залозы).

Звычайна хворыя на эўтырэоідную форму зобу не скардзяцца на здароўе, нават пры значным павелічэнні шчытападобнай залозы. Толькі час ад часу ім бывае цяжка дыхаць, глытаць, нахіляць галаву.

Для гіпертырэоіднай формы зобу характэрны агульная слабасць, хуткая стомляемасць, лёгкае дрыжэнне рук, пачашчанае сэрцабіццё, раздражняльнасць, нязначная пукатасць вачэй, расстройства сну, некаторае пахудзенне.

Хворыя на гіпертырэоідную форму зобу звычайна апатычныя, вялыя, санлівыя, у іх сухая скура, рэдкі пульс, схільнасць да запораў, паніжаны арцэрыяльны крывяны ціск, глухія тоны сэрца, твар азізлы, скура бледная.

Хварэюць на зоб амаль усюды, і найчасцей — у высакагорных абласцях далёка ад мора. Сустрэкаецца ён у далінах, перадгор'ях, у балочыстых, тарфяных і пясчаных абласцях, але амаль ніколі — у чарназёмных зонах.

У горных мясцовасцях захворванне працякае цяжэй. Там часцей бываюць функцыянальныя расстройства, звязаныя са зменамі шчытападобнай залозы.

Павялічваюць ёдны дэфіцыт могуць глісты, нястача вітамінаў, інфекцыі, інтаксікацыя, цяжарнасць, кармленне грудзямі,

перыяд палавога паспявання ў дзяцей, а таксама спадчынасць: вядома, што ў многіх сем'ях зоб існуе ў радзе пакаленняў.

Каб засцерагчыся ад зобу, неабходна сачыць за гігіенай поласці рота, своєчасова лячыцца ад глістоў, упарадкаваць водазабеспячэнне. Жыхарам зобнага ачага дабаўляюць у ежу нехапаючую колькасць еду. У кухонную соль дадаюць ёдзісты калій.

У раёнах, дзе дэфіцыт еду асабліва вялікі, адной іядыраванай солі недастаткова. Тут з прафілактычнай мэтай назначаюць антыструмін.

Хворыя на зоб павінны знаходзіцца пад назіраннем спецыяльных дыспансераў або эндокрыналагічных кабінетаў.

І. ЛІУШЫЦ,
урач.

АПТЭКА НА ГРАДКАХ

ПІЦЕ БУРАЧНЫ СОКІ

Нечаканая слава выпала за апошнія часы на долю звычайных чырвоных буракоў, з якіх мы гатуем боршч і вінегрэт. Тым часам высветлілася, што сок свежых буракоў — добрае лякарства ад прастудных захворванняў. Вучоныя даводзяць, што бурачны сок аназвае стрымліваючае ўздзеянне на развіццё злаякасных пухлін. Буракі выкарыстоўваюцца пры лячэнні прамянёвай хваробы.

МЯТЛА СТРАУНІКА

Французы, не без рацыі, называюць шпінат — «Balai de l'estomac», што азначае «мятла страўніка». Тут маюцца на ўвазе яго ачышчальныя і мачагонныя ўласцівасці. Шпінат багаты на жалеза, а яно адыгрывае істотную ролю ў фармаванні чырвоных крывяных шарыкаў. Шпінат вельмі дзейсны сродок супраць анеміі. У ім змяшчаюцца вітаміны С, В і РР.

АБЕД З КУРЫЦЫ НА 6 ЧАЛАВЕК НА ДВА ДНІ

Курыцу вагой прыблізна 1 кг выпатрашыце, добра ачысціце, вытрыце насуха, пратрыце мукой і патрымайце над агнём, каб выдаліць дробныя валаскі і пушынкi. Усё мяса трэба саскрэбці з касцей.

ПЕРШЫ ДЗЕНЬ

Курыны суп з фрыкадэлямі. Косці, лапкі, крылцы і галоўку пакладзіце ў каструлю і заліце 2,5 літра вады. Калі вада закіпіць, укіньце невялікую цыбуліну, карэнны чык, пяташкі, карэнны чык пастарнаку (морквы ў курыны бульён не кладуць). Варыце бульён 1—2 гадзіны, пасля гэтага косці выньце, а бульён працэдуіце і запраўце дробна парэзанай бульбай і фрыкадэлямі. Для фрыкадэляў прапусціце праз мясарубку пячонку, пупок, 30 г філе грудкі, 1 цыбуліну, 70 г чэрствага беллага хлеба. Фарш добра

вымешайце, убіце 1 яйка, пасаліце па смаку і зляпіце фрыкадэлі-шарыкі аб'ёмам як на чайную ложку. Апусціце іх у кіпячы бульён і дайце пракіпець, а калі ўсплывуць на паверхню, зніміце з агню. Перад падачай на стол пакладзіце ў суп 1 сталовую ложку сметанковага масла, пасыпце зялёным пяташкі, а хто любіць — і дробна пасечанай рэпчатай цыбуляй.

Курыныя катлеты. Аддзеленае ад касцей курынае мяса, 2 сярэдняй велічыні цыбуліны, 200 г грэцкай кашы прапусціце праз мясарубку, дадайце сталовую ложку сметанковага масла, солі і перцу па смаку. Фарш добра перамешайце, падліваючы паступова 1 шклянку малака, і пастаўце ў прахладнае месца на 1 гадзіну.

На раздзелачную дошку насыпце па 0,5 шклянкі мукі і паніровачных сухароў, змяшайце і ў гэтай сумесі падзяліце фарш на 12 катлет круглай формы дыяметрам 7,5 см і таўшчыняй 3 см. Смажце на топленым масле або алеі. Гарнір — вараны рыс ці бульбянае пюрэ.

Кампот з сухіх фруктаў. 100 г чарнасліву, 100 г разынак, 100 г сушаных яблыкаў добра памыць і зварыць у трох літрах вады з кавалачкам ванілі. У гатовы кампот пакласці 0,5 шклянкі цукру і 2 сталовыя ложки варэння з парэчак.

ДРУГІ ДЗЕНЬ

Масляны суп. У 2,5 літра вады зварыце з супавых карэнняў бульён, працэдуіце. У бульён апусціце 100 г парэзанай на кубікі 2×2 см бульбы і 2 сталовыя ложки разваранага рысу.

Запраўка: 50 г морквы нацерці на дробную тарку, 2 сярэдняй цыбуліны дробна пасячы. Усё гэта абсмажыць у дзвюх сталовых ложках сметанковага масла да залацістага колеру і заправіць бульён. Даць пакіпець 5—10 мінут на невялікім агні.

Перад падачай на стол пакласці 1 сталовую ложку сметанковага масла і чайную ложку тоўчанага кропу. Да супу падаюць смятану.

На другое — курыныя катлеты з гарнірам і на трэцяе — кампот з сухафруктаў, прыгатаваныя вамі ўчора.

це 10—12 мінут. Дастаўшы з печы (духоўкі), пасыпце цукровай пудрай.

ПЕРНІК

У доме часта застаецца і чарствец хлеб. Высушыце ўсе хлебныя рэшткі на сухары, прапусціце праз мясарубку. Да 2 шклянак молатых сухароў дадайце тры яйкі, сцёртыя з 1 шклянкой цукру, тры сталовыя ложки смятаны, тры сталовыя ложки стоўчанага сметанковага масла, адну чайную ложку карыцы або адзін парашок ванільнага цукру, 2—3 ложки разынак або арэшкаў.

Усё добра перамешайце, хутка выліце на змазаную алеем бляху, засцеленую пергаментнай прамасленай паперай. Пастаўце ў добра разгрэтую духоўку на 40 мінут. Часта дзверцы духоўкі адкрываць нельга: пернік можа асесці.

ПІРОГ З СУШАНЫМІ ЯБЛЫКАМІ

Начынку лепш гатаваць напярэдадні. 300 г сушаных яблыкаў памыйце, выражце рэшткі сарцавіны, пакладзіце ў эмаліраваную каструлю, заліце вадай так, каб зверху яблыкаў вады не было, і пастаўце ў духоўку на самы малы агонь гадзіны на тры. Калі яблыкі можна будзе размяшаць лыжкай на аднародную масу, пакладзіце 1 шклянку цукру, дайце астыць, потым усыпце 1 чайную ложку крухмалу і яшчэ раз добра перамешайце.

Вазьміце мукі столькі, каб замесіць некрутое цеста. Пакладзіце 100 г смятаны, 100 г сметанковага масла, 2 жаўткі, 1 бялок, 0,25 шклянкі цукровага пяску, 0,5 сталовай ложки смятанкі, 5 стоўчаных зярнят кардамону, 1/8 ложки солі, палавіну чайнай ложки соды. Замесіце цеста, добра выбіце на працягу 30 мінут.

Звычайна прэснае цеста вельмі мала «падываецца» пры выпечцы. Цеста, прыгатаванае паводле гэтага рэцэпта, «падываецца» ў 2—2,5 раза.

Раскачайце цеста на пласт таўшчыняй у 0,5 см па велічыні бляхі або патэльні так, каб навокал атрымаўся «борцік» вышыняй 1—1,5 см. Пакладзіце на цеста начынку таўшчыняй у 2—2,5 см, разраўняйце, прыгніце «борцік» на начынку, змажце яе бялком. Аформіце пірог рашоткай з круглых палачак, раскатаных з цеста, або палосак. Выпякайце пірог 20 мінут пры тэмпературы 230—240°.

В. СІЕНСКАЯ

г. Харкаў

ТОРТ „БЯЛЯНКА“

Перш за ўсё прыгатуйце прадукты для торта: 4,5 шклянкі мукі; 200 г сметанковага масла; 1 шклянку смятаны; 1/4 чайнай ложки соды; 1 парашок кардамону (3—4 зярняты без скуркі стаўчы); 3 жаўткі, расцёртыя з 0,5 шклянкі цукру; сырое варэнне: 1 лімон (мякаць) і 1 шклянку журавін прапусціце праз мясарубку і змяшайце з 1 шклянкой цукру; глазур: бялкі, збітыя з 0,5 шклянкі цукру.

У муку пакладзіце расцёртыя жаўткі, смятану, размячанае сметанковае масла, соду (1/4 чайнай ложки), парашок кардамону. Замесіце цеста, падзяліце на 3 каржы і спячыце.

Першы корж змажце глазурай, а затым сырым варэннем. Змазаную паверхню закрыйце другім каржом і паўтарыце змазку. Пакладзіце трэці корж, пакрыйце глазурай і пасыпце здробненымі арэшкамі. Дайце пастаяць 3—4 гадзіны ў хатняй тэмпературы, пасля чаго торт гатовы.

ПЯЧЭННЕ ДА ЧАЮ

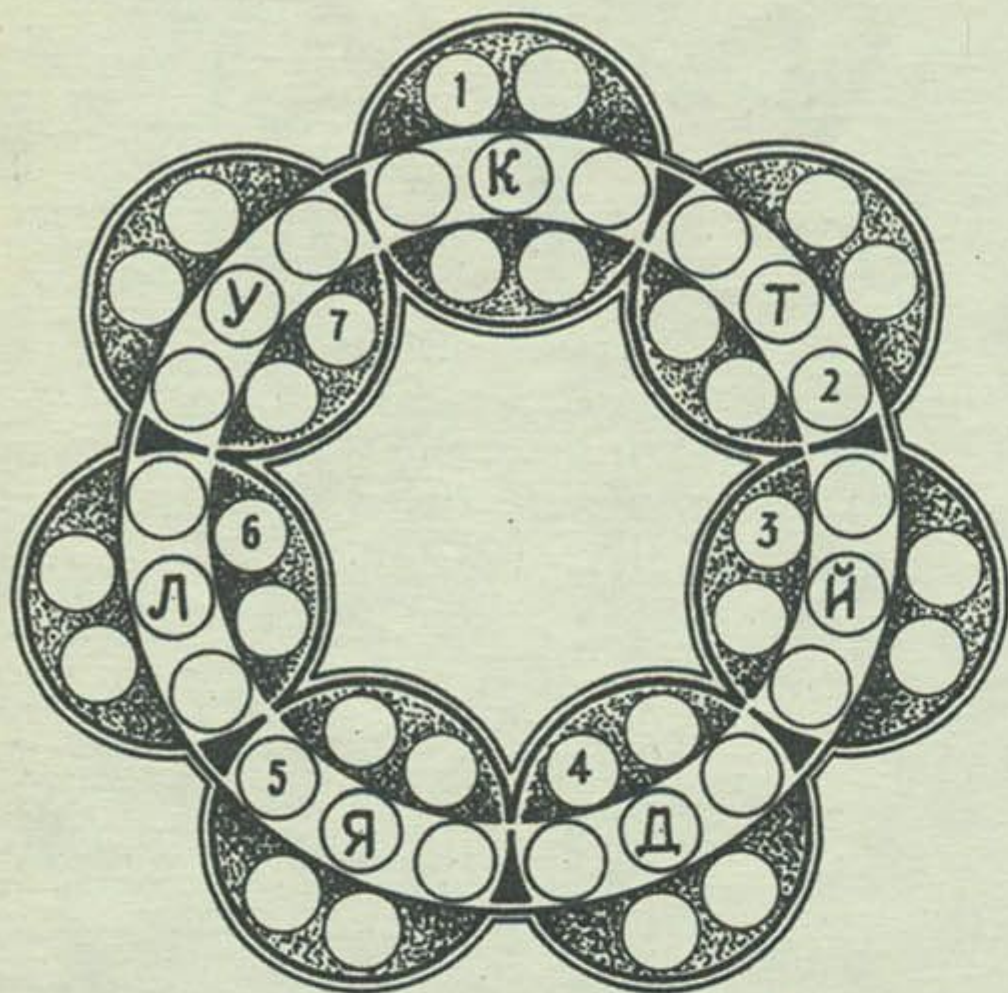
У 400 г мукі пакладзіце 200 г сметанковага масла, 2 яйкі, 100 г цукру, 1/8 чай-

най ложки карыцы, столькі ж соды, солі на кончыку нажа. Усё добра змяшайце, пасячыце нажом, а затым скачайце ў шар, загарніце ў ручнік і пастаўце на холад на 30—40 мінут.

Затым цеста раскачайце на пласт таўшчыняй 0,5 см, на-

рэжце формачкай фігуркі. Пасадзіце на змазаную бляху, упрыгожце кожную фігурку разынкай, арэшкам або ягадкай з варэння і выпякай-

Запішыце ў сем кругоў ключавыя словы наступных значэнняў:

1. Рабочая спецыяльнасць.
2. Рэчка, якая калісь працякала ў Мінску.
3. Планета.
4. Горад у Гомельскай вобласці.
5. Верш на легендарную тэму.
6. Беларускі паэт.
7. Народны мастак БССР.

Цяпер, рухаючыся па вялікаму кругу ў напрамку стрэлкі гадзінніка, вы прачытаеце тэкст гэтай галаваломкі. Словы тэксту атрымліваюцца ад ключавых слоў і прастаўленых на малюнку літар у вялікім крузе.

Склалі Тамара і Рыгор ЯКУШЫ.

На першай старонцы вокладкі—Света Бычак, вучаніца 1 класа 111 мінскай школы.

Каляровае фота Ул. Вяхоткі.

У часопісе № 3 за гэты год у матэрыяле «Інтэрв'ю з дырэктарам» была дапушчана няправільная характарыстыка паводзін бацькоў былога школьніка Л. Пахомава.
У сувязі з гэтым рэдакцыя просіць прабачэння ў бацькоў Леаніда Пахомава.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ,
М. С. КОНАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕ-
ВІЧ, Р. С. ПЕНАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Мастацкае афармленне Ю. Пучынскага.
Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.

Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

АТ 07288. Здадзена ў набор 31/III-69 г. Падпісана да друку 23/IV-69 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзелаў сельскай гаспадаркі і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда» Мінск. Цана 15 кап.
Дадатак—выкрайка. Тыраж 317 333 экз. Зак. 169

Закаханы морж

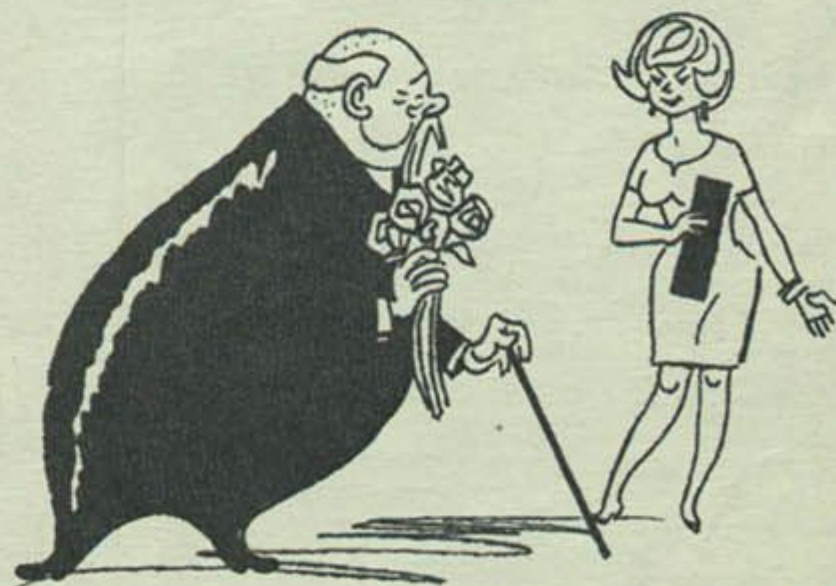
Байка

Саліднаму Маржу,
Калі і дзе — дакладна не скажу, —
На беразе сустрэлася Лісіца.
На сонца, бачыце, пагрэцца вылез ён.
І тут блазnota Купідон
Прымусіў сэрца волата закалаціцца.
Свой лук нягоднік туга нацягнуў,
Стралу загартаваную шпульнуў,
Старога тая ўраз і даканала,
Не перашкодзілі ні скура тоўстая, ні сала.
Агонь кахання ў сэрцы Морж адчуў
І ўліп, як кажуць, у Лісу па вушы,
Нібы Цюлень якісьці малады.
Ну што ж, — каханню пакараюцца заўжды
І ўзросты і любыя тушы.
«Каханая! — пяшчотна Морж зароў, —
Мядуза! Рыбка залатая!
Я так... Я так цябе кахаю,
Што для цябе на ўсё гатоў!»

А тая

На волата і ўвагі не звяртае.
«Злітуйся! — стогне Морж, — бо жыць я не магу,
Гатовы ўсёй душой табе скарыцца»,
«Ха-ха! — хвостом вілынула чараўніца. —
Кахаеш! Дык за мной паўзі ў тайгу.
У моры з-за цябе не буду ж я тапіцца,
Бо я — жывёліна лясная,
Ахвоты цёпкацца ў вадзе не маю.
Паўзі... Капай нару, лаві цецерыкоў,
Цягай мне з рэчкі шчупакоў...
Магчыма я цябе — ха-ха! — і пакахаю». —
І Морж папоўз, Лісой ачараваны,
Гатовы ўсё для любасі зрабіць,
Не толькі шчупакоў, але й мышэй лавіць.
На глупства ўсякае гатовы закаханы.
Што атрымалася — не цяжка адгадаць:
Маржу ледзь-ледзь не давялося дуба даць,
Набраўся небарака гора.
Ліса, вядома, збегла — і канец, —
Зманіў яе юнак Пясец.
Ледзь Морж прыпоўз назад і — плюх! — у мора.
Аддыхаўся, бядак, не мала дзён.
Каханне атрымалася — з рук вон.

З кахання гэткага заўжды бывае ліха.
Не кідайся, стары, за маладой
Красой.
Хай Ліс кахаецца з Лісой,
Калі ж ты Морж, — кахай сваю Маржыху.

Мал. А. Чуркіна.

Цена 15 кап.
74995